

לענין הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל ללא בת חר"ר אברהם אליעזר ד"ל

[illegible]

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת
"משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 533

הינצח ע"י בנם הנח"י
הר"ר אברהם אליעזר מרקן ב"ר שלום"ל לומדין

בס"ד, יט אייר התשע"ה. מסכת כתובות דף צה – דף קיב

פרק אלמנה ניזונת

(א) מתני', ואין חייבין בקבורתה. כתב הרמב"ם (פי"ח מאישות ה"ו), דהני מילי בנשבעה האלמנה שבועת אלמנה, דכיון דיורשיה יורשין כתובתה, חייבים בקבורתה. אבל כל שלא נשבעה, דאינם יורשין כתובתה, יורשי הבעל שהכתובה תחתם חייבים בקבורתה. והשיג עליו הראב"ד, הא כל עוד שלא נשבעה, יורשי הבעל טוענים שנפרעה כתובתה, ולדבריהם אף קבורה אין לה, ואמאי יתחייבו.

(ב) תוס' ד"ה ואין חייבים בקבורתה, בתוה"ד, מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפרקנה. ביאר המהרש"א, דאחר שתירצו דמתניתין אתי לאשמועינן לדינא דכתובה תחת קבורתה. שפיר הקשו, אמאי לא תני הדין דפרקנה תחת פירות, דתרווייהו תניניהו לעיל (מז:): בחדא מחתא.

(ג) תוס' ד"ה **ניזונות**, בתוה"ד, אבל לאנשי יהודה שמדעתם ניזונות וכו'. הקשה **האבני מילואים** (צ"ה סק"א), מה לי דיכולים לסלקה, הא גם אביהם, אף דיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במוזונתיך אליבא דריש לקיש, מכל מקום כל שלא אמר לה, מעשה ידיה שלו. וביאר, דשמא לאנשי יהודה חיוב המזונות של היורשים הוא רק תחת עיכוב פרעון הכתובה, ואם כן ליכא טעם כלל ליתן להם מעשה ידיה, דאם אינם חפצים ליתן המזונות, שיתנו הכתובה ויפטרו.

דף צו ע"א

(א) תוס' ד"ה תא שמע, בתוה"ד, דאי בשאינה ניזונת פשיטא. הבית יעקב תירץ, דרש"י סבר כשיטת הרא"ש (בפרק מציאת האשה סימן א'), דאפילו כשאמרה איני ניזונת ואיני עושה, מציאתה לבעלה. דכיון דיכולה לחזור בה, שוב יש לחוש משום איבה ומשום הכי לתקן לו המציאה. ועל כן קא משמע לן מתניתין, דביורשין אינו כן, כיון דגבי דידהו לא חיישינן לאיבה, ואם אינם זנים אותה אין טעם לתקן להן מציאתה.

(ב) גמ', כל מלאכות שאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזויגת הכוס. בשיטה מקובצת הביא מרש"י במהדורא קמא, דדברים של גנאי הם לעשות כן אם לא לבעלה. נולכאורה צריך עיון, דמאי קא משמע לן, הרי דברים אלו אסורים בשאר עריות משום חיבה, וכדאיתא בשולחן ערוך (אבה"ע סימן כ"א ס"ה) (ח.ו.י.).

(ג) גמ', אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה. כתב הר"ן (נה: מדפי הרי"ף), דאמרו משמיה דרש"י, דאיירי שתפסה מסימטא או מרשות הרבים, אבל תפיסה מן היורשין לא מהני. כי היכי דלר' טרפון **לעיל** (פד:), דמהני תפיסה לאחר מיתה אף על הכתובה, מכל מקום לא מהני מרשות היורשין. הוא הדין לדידן דמהני תפיסה רק מחיים, לא מהני אם תפסה מרשות היתומים. [וכן הביא **בשיטה מקובצת ממהדורא קמא לרש"י**.]

[וצריך ביאור, דבשלמא בתפיסה לאחר מיתה, בעינן תפיסה מסימטא או מרשות הרבים כי היכא דלא יחשב מטלטלי דיתמי כי עדיין לא זכו בהו. אבל כל דמהני תפיסה מחיים, מאי נפקא מינה אם תפסה מסימטא או מרשותו. (ח.ו.י.). **והרמ"א** (אבה"ע צ"ג סכ"ג) הביא דיש חולקין, וסברי דמהני תפיסה אף מרשותו.

(ד) גמי, מתקין לה מר בר רב אשי. הקשה הפני יהושע (בד"ה אמר רבי אלעזר), הא שפיר יש לחלק בין מזונות לכתובה, דבנפרעת כתובתה מנכסי יתומים דבעיא שבועה, אף תפיסה לא מהני, וכסברת רבי עקיבא **לעיל** (פד.). אבל לענין מזונות שגובה שלא בשבועה, מהני תפיסה. ותיריך, דמר בר רב אשי סבר כסברת הירושלמי שהביא הרא"ש (בפרק הכותב סימן ב'), דעיקר טעמו של ר' עקיבא אינו משום חיוב שבועה, וגם באופן שפטרה מהשבועה אינה יכולה לתפוס.

(ה) גמ', הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך. הקשה הרי"ף (נה: מדפי הרי"ף), והא לקמן (צח:). גבי ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה, ותבעה מזונותיה, אמר רבא דיש לה מזונות. הרי דסבר דשפיר מהני תפיסה. והביא, דאיכא חד מן רבוותא דפירש, דרבא הדר ביה, [וכן הביאו התוס' וכו']

(יג) גמ', כתנאי מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי וכו'. ביאר רש"י בד"ה וכותבת, דכותבת כן בשטר המכר. וביאר בשיטה מקובצת, דאילו היתה כותבת שטר אחר דזה מכרה למזונות וזה לכתובה ומחתמת עליו עדים, כיון דהנכסים ביד יתומים, יכולים לטעון דבשקר כתבה כן ואין העדים יודעים בדבר, אבל כשמפרשת בתוך שטר המכירה דלמזונות מכרה, הא דאי קלא אית לה למלתא, וידעו היתומים דלמזונות מכרה ואם לא יערערו לומר דכבר פרעו לה, שוב לא מהימני לומר פרענו.

(יד) גמ', אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה. ביאר בשיטה מקובצת, דלא סגי שיפרשו באחד מהן למה נמכר ובשאר תכתוב בסתמא, כיון דיכולים היתומים לומר דלא מיחו בה כשאמרה שמכרה למזונות, מאחר דראו שטר אחד כתוב בסתמא, תו לא דיקדקו בשאר השטרות לשם מה נכתבו. אבל המהר"ם שי"ף ביאר, דסגי שתפרש או לכתובה, או למזונות ולא בעי שתפרש בתרווייהו.

(טו) רש"י ד"ה מאי לאו, בתוה"ד, ואם תאמר להם אם כן תנו לי מזונות שאכלתי. משמע מדבריו דקאי אמזונות דלשעבר, ודלא כפירשו לעיל (עמוד א') בד"ה נתנו, דאיירי בתובעת מזונות דלהבא. וביאר הפני יהושע (בעמוד א' ד"ה בעי), דהאיבעיא היא בין במזונות דלשעבר ובין במזונות דלהבא, ולמאן דאמר נכסי בחזקת יתמי, אפילו במזונות דלהבא אין מוציאין מידם. והמהר"ם שי"ף ביאר, דבתובעת לשעבר, סבר רש"י דמהא דשתקה עד עתה, מוכח דכבר נפרעה. אבל הכא דאיירי דליכא שתיקה, דהא מכרה בנכסים, שפיר יכולה לתבוע אף מזונות דלשעבר.

(טז) תוס' ד"ה ור' יוסי, בתוה"ד, וגם לפירוש הקונטרס אין זו אונאה. הקשה המהרש"א, אמאי לא הקשו כן נמי אמסקנא דסוגיין דאיירי לגבי לקוחות. ותירץ, דבמסקנא דאיירי בגוונא שהלקוחות לא ידעו שמכרה לכתובתה, וכדפירש רש"י לקמן (צז). בד"ה אם, דלא תודיע הלקוחות, אין לחוש לאונאה, משום דאינהו דאפסדי אנפשיהו, דהיה להם לחשוש שהקרקעות משועבדות לאשה. ורק הכא, דאיירי שהלקוחות ידעו שמכרה לכתובה ואין להם לחשוש, שפיר הקשו, אמאי יכולה לחזור בה ולומר שמכרה למזונות ולהפסידם. וכן ביאר השיטה מקובצת.

דף צז ע"א

(א) גמ', אמר רב הונא מוכרת אחת לשנים עשר חדש. בשיטה מקובצת הביא מרש"י במהדורא קמא, דאינה מוכרת לזמן מרובה, שמא תינשא או תמות בנתיים, ויפסידו היתומים. ולפחות מ"ב חודש נמי אינה מוכרת, משום דהווי קרקע קטנה, ולא תמצא קונים.

(ב) גמ', בעא מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה. הסתפק התוס' הרא"ש, האם בדווקא נקט מוכרת למזונות, דבהא יש לומר דלקוחות אפסדי אנפשיהו משום שהיה להם לשייר קרקע כדי לכתובתה. אבל במכרה לכתובתה, פשיטא דאינה יכולה לחזור ולטרוף מהם בשביל שאר הכתובה. או דלמא כיון דכולי סוגיא איירי במכרה למזונות, נקט הכא נמי מכרה למזונות. והוא הדין דמבעיא לן נמי במכרה לכתובתה, דשמא אחריות דנפשיה נמי לא קיבלה עליה.

(ג) גמ', שם. הקשה הר"ן (מט: מדפי הרי"ף), מאי סלקא דעתין, דיכולה לחזור ולגבות מהא דמכרה למזונות. וכי מי דיצאו עליו תרי חובות אחד

לעיל (פד: בד"ה והוא, בשם ר"ח]. והקשה עליו, דאם איתא דקשיא דרבא אדרבא, לא הוי שתיק גמרא מיניה. ומשום הכי ביאר, דסוגיין איירי בתפיסה לאחר מיתה, וכלשון הגמ' "אלמנה שתפסה", ובהא סבירא ליה לרבא דלא מהני תפיסה לכתובה. אבל לקמן מייירי בתפיסה מחיים, ובהא סבירא ליה דמהני תפיסה אף לכתובה.

(ו) גמ', לא קשיא כאן בעניה כאן בעשירה, אי נמי כאן בפרוצה כאן בצנועה. כתב הרא"ש (סימן ד'), הלכך לא איבדה בשתי שנים עד שתהא עניה ופרוצה. וביאר הבית שמואל (אבהע"ז צ"ג סקכ"ב), דסבר דהיא מוחזקת, ומשום הכי אין להוציא ממנה אם לא בתרתי לריעותא. אבל הרמב"ם (פי"ח מאישות הכ"ו) פסק, דסגי בעניה להפסיד אחר שנתיים.

(ז) גמ', יתומים אומרים נתננו. כתב רש"י בד"ה נתננו, דאיירי במזונות דלהבא. וביאר בשיטה מקובצת, דאילו בתובעת לשעבר, הוי ככל תביעת בעל חוב, ומאי שנא ממלוה על פה דפשיטא דעל המלוה הראיה. והתוס' בד"ה יתומים דפירשו, דאיירי בתובעת מזונות דלשעבר. אזלי לשיטתם בד"ה נכסי, לקמן (עמוד ב'), דשאני אלמנה דאלים כוחה מבעל חוב, לפי שיכולה למכור למזונותיה שלא בבית דין.

(ח) תוס' ד"ה יתומים, בתוה"ד, דהא ר' יוחנן הוא דאמר וכו'. הר"ן (נו). מדפי הרי"ף תירץ, דשאני מזונות שעשויים להיפרע בכל יום, ומשום הכי שפיר קא מבעיא ליה דלמא בהא נאמנים לומר שפרעו.

דף צז ע"ב

(ט) תוס' ד"ה נכסי, ואם תאמר מה טעם דלא חשבינן נכסי בחזקת הבעל חוב וכו'. הקשה המהרש"א, מאי קשיא, שאני מזונות דהם מתנאי בית דין, ואינו יכול לטעון פרעתי על מעשה בית דין, וכל שכן הכא דלכולי עלמא לא מהני לטעון פרעתי וכדכתבו התוס' לעיל (עמוד א') בד"ה יתומים, דאם לא כן מה הועילו בתקנתם. והפני יהושע כתב, דמהא שלא הוזכר בהאי גיסא דאינו נאמן משום תנאי בית דין, משמע להו, דאינו משום תנאי בית דין.

(י) בא"ד, ואמאי מיהמני יתמי למימר פרענו במלוה על פה. הקשה הרש"ש, אמאי לא הקשו אלוה גופיה, אמאי נאמן לומר פרעתי, דמאי שנא מאלמנה דאמרינן דנכסי בחזקת יתמי ואינה נאמנת. והאבני מילואים (צ"ג סק"י) חילק, דכשתובעים את המלוה גופיה, לא יהני הא דהבעל חוב מוחזק בנכסים, דהרי החוב אינו על הנכסים אלא עליו, ומאחר דטוען ברי שפרע וליכא עליו שיעבוד הגוף, אף שיעבוד נכסים ליכא עליו. אבל כשתובעין את היורשין, דהתביעה היא מהנכסים, דהרי אין עליהם שיעבוד הגוף, שפיר יש לומר דכיון דהבעל חוב מוחזק בנכסים הדין עימו. ומיהו התומים (ס"ו סקמ"ג) כתב, דיש על היורשים אף שיעבוד הגוף.

(יא) בא"ד, משום דמוכרת למזונות שלא בבית דין. ביאר האבני מילואים (ק"ה סק"ג), דאין כוונתם דכיון דמוכרת שלא בבית דין נחשבת מוחזקת. אלא, דמהא דמוכרת שלא בבית דין מוכח דמשום חינא עשאוה כמחזקת בנכסים.

(יב) גמ', אלמנה כל זמן שלא נישאת על היתומים להביא ראיה. בהגהות אשר"י (סימן ו') הביא מתשובת רש"י, דהני מילי לענין מזונות, אבל לכתובה אינה בחזקתה עד שתשבע.

באופן שנישאת כבר. דלפירוש ר"ח כיון דעתה אינה צריכה חן, אינה יכולה למכור. אבל לפירוש רש"י אכתי שייך חינא ויכולה למכור שלא בבית דין.

(יא) גמ', תנן וגרושה לא תמכור אלא בבית דין בשלמא למאן דאמר וכו'. הקשה השיטה מקובצת, אמאי לא אמרו להדיא דקשיא לעולא. ותירץ, דעולא לא אמר להדיא דגרושה מוכרת שלא בבית דין, ושמא ליכא בינייהו מידי, וכל חד מאי דמסתבר ליה אמר. אלא דסוגיא דגמרא קאמרא דאיכא בינייהו גרושה.

(יב) גמ', לאתווי מגורשת ואינה מגורשת. פירש רש"י בד"ה מגורשת, דאיירי במגורשת ואינה מגורשת מן האירוסין. והקשה הרמב"ן, דמן האירוסין אף באינה גרושה אין לה מזונות אפילו מיניה, והיכי שמעינן מהא דמגורשת ואינה מגורשת אין לה מזונות. ומשום הכי ביאר, דאיירי במגורשת ואינה מגורשת מן הנישואין, דהואיל ואין לה מזונות אינה מוכרת שלא בבית דין, ובלא משנה יתירה הוה אמינא, דאית לה מזונות ומוכרת שלא בבית דין. ובתוס' הרא"ש ביאר, דאיירי מן האירוסין, ולא דמי לכל ארוסה דאין לה מזונות, דכיון דמעוכבת מחמתו להינשא הוה אמינא דאכתי אגידה ביה ויש לה מזונות ממנו. והמהרש"א כתב, דטעות סופר הוא ברש"י, והכי גרסינן, "מגורשת ואינה מגורשת, ולא לאשמעינן דלא תמכור כתובתה אלא בבית דין, דהא מאלמנה מן האירוסין שמעינן לה". וכן הביא השיטה מקובצת שכתב רש"י במהדורא קמא.

(יג) תוס' ד"ה לאתווי, בתוה"ד, הלכך נראה כפירוש ר"ח לאתווי מגורשת ואינה מגורשת וכו'. ביאר המהרש"א, דבמת פשיטא דמספק אין לה מזונות, וכוונת התוס', דבחי הבעל יכולה למכור שלא בבית דין. וכן מבואר להדיא בתוס' הרא"ש.

(יד) גמ', כגון שירשתה בתה או אחותה. כתב השיטה מקובצת בשם תלמיד הרשב"א, דאיירי כשלא נישאו עדיין, אבל בנישאו כבר דאין צריכות לחן, אין גובין אלא בבית דין. ועיין לעיל אות י'.

(טו) מתני', נתנה כתובתה לאחר. כתב הר"ן (נו. מדפי הרי"ף), דמשמע דדוקא בכתבה לאחר, אבל במחלתה ליורשין שפיר אית לה מזונות. וכן איתא בירושלמי (בפרקין ה"ב). אך הביא דהרשב"א כתב, דמגמרא דילן לא משמע הכי. ומאי דאיתא לעיל (נג). גבי מוחלת כתובתה לבעלה, דיש לה מזונות, משום "משיב רעה תחת טובה". היינו דדוקא גבי בעל שסומכת שיוון אותה, ואין כוונתה למחול המזונות. אבל במוחלת ליתומין שפיר יש לומר שמחלה אף המזונות.

(טז) מתני', וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים. מבואר ברש"י ד"ה וחכמים, דלמזונות הוא דמוכרת שלא בבית דין, אבל למכירת הכתובה בעינן בית דין. וכשיטתו לעיל (עמוד א') בד"ה ר' שמעון. אבל התוס' ד"ה מתניתין (בסוה"ד) כתבו, דמוכרת כתובתה שלא בבית דין. והיינו כשיטת האחרים שהביא הר"ן (לעיל אות ט).

(יז) מתני', וכותבת למזונות מכרתי. פירש רש"י בד"ה למזונות מכרתי, דהוא משום עצה טובה. וביאר בתוס' יו"ט, דאם אינה כותבת, יאמרו שהכל מכרה למזונותיה. אבל אם במקצת כתבה שמכרה למזונותיה, יאמרו דהשאר מכרה לכתובתה. והתפארת ישראל כתב, דהתנא קיצר בלשונו, דלמזונות כותבת שמכרה למזונותיה, ומה שמכרה לכתובתה

יומא, וטרף אחד מהן יכול חבירו לחזור ולטרף הימנו. וכתב, דמוכח מהא כשיטת הרי"ף בתשובה, דמלוה בשטר קדים למלוה על פה אפילו באופן שזמנו מאוחר, ומשום הכי שפיר יכולה לחזור ולטרף עבור הכתובה דהוי כמלוה בשטר. ובשם הרשב"א כתב, דלא דמי לשאר שטרות דעלמא. משום דשאני מזונות דהקילו בהן, ועשאום כאילו חל שיעבודן בכל יום, ולא כאילו חלו מעיקרא. ומשום הכי מלוה בשטר קדים להן. והקצות החושן (רכ"ו סק"ב) ביאר, דכתובה קודמת למזונות משום דשאני מזונות דהוו מדרבנן.

(ד) גמ', מוכרת והולכת עד כדי כתובתה. פירש רש"י בד"ה עד, דמוכרת עד שישאר אצל היתומים קרקע כשיעור כתובתה. והרי"ף (נו. מדפי הרי"ף) ביאר, דמוכרת למזונות רק כשיעור המגיע לכתובתה. והוסיף הריטב"א, דהוא כדי שלא יהיה תנאי גדול מן העיקר. וכתב הרי"ף, דהני מילי היכא שצריכה למכור מנכסי בעלה. אבל היכא שיכולה לזון משכירות הבתים ופירות הקרקע, שפיר ניזונת אף ביותר משיעור כתובתה. תדע, דאיתא לקמן (קז). גבי אשה שהלכה היא ובעלה ולמדינת הים, ובאה ואמרה גרשני בעלי, דקיימא לן דמתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה, משום דאידיה דאפסידה אנפשה דאמרה שגרשה היא. ומשמע דבעלמא ניזונת אף יותר במכדי כתובתה. אלא על כרחך דלמכור שאני.

(ה) תוס' ד"ה או דלמא, בתוה"ד, נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה. העיר המהרש"א, דאינו כגירסא דידן דגרסינן "נהי דאחריות דעלמא קביל עליה".

(ו) תוס' ד"ה וסמך לה, ואם תאמר מאי נפקא ליה מיניה. הריטב"א תירץ, דאיתא לאשמעינן דאינה חוזרת לטרף כתובתה.

(ז) רש"י ד"ה זבין ולא איצטריכו ליה זוזי, מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני. כתב הריטב"א, דנראה מדבריו, דלא פירש כן להדיא, אמנם בעינן למימר דהיה מפורסם וידוע לכל, דאי לאו הכי הוי דברים שבלב ואינם דברים.

(ח) מתני', מוכרת שלא בבית דין. מסקינן בבבא מציעא (לב.), דאלמנה אינה צריכה בית דין של מומחין, אבל צריכה בית דין של הדיוטות שיראו שלא תמכור בזול. וכתב הרי"ף (כאן נו: מדפי הרי"ף), דבעינן גברי דמיהמני ובקיא בשומא. וביאר הר"ן, דאתי לאפוקי דלא בעינן חד דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו וסברי, ככל היכא דמכשירים בהדיוטות. אלא סגי אפילו בהדיוטות גמורים, ובלבד שיהיו נאמנים ובקאים בשומא.

(ט) מתני', ר' שמעון אומר מן הנישואין מוכרת שלא בבית דין. פירש רש"י בד"ה ר' שמעון, שהיא מוכרת למזונות. והר"ן (נו: מדפי הרי"ף) הביא דאחרים פירשו, דמוכרת שלא בבית דין אף לכתובתה, כדי שתפסיד המזונות.

דף צז ע"ב

(י) גמ', עולא אמר משום חינא. פירש רש"י בד"ה משום חינא, שיהו בעליהן לחן בעיניהן ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים. והר"ן (נו: מדפי הרי"ף) הביא, דהר"ח ביאר [וכן הביאו התוס' לעיל (פד)]. בד"ה לכתובת משמו, דהוא משום חן הנשים, דהיינו שיהיו לה מעות שיקצו עליה בני אדם. [וכן פירש התוס' רי"ד]. והוסיף, דנפקא מינה בין שני הפירושים,

הדרה חזונו

מסכת כתובות דף צז – דף צח

כא אייר – כב אייר התשע"ה

גיווני בעי שבועה.

כותבת שמכרה לכתובתה.

(ז) תוס' ד"ה **אמר ליה**, ועוד תנן בערכין וכו'. הר"ן (נו: מדפי הרי"ף) תירץ, דהכא דמוכרת לעצמה לכתובתה, וכל עוד שלא מכרה אוכלת מזונות. אקילו גבה, שתמכור בלא הכרזה, כי היכי דלא תפסיד ליתמי. אבל התם איירי שתבעה כתובתה קודם המכירה, דכבר הפסידה מזונות. ומשום הכי אין טעם להקל עליה למכור בלא הכרזה, אלא אדרבה יש להכריז כדי שלא תמכור בפחות.

(ח) גמ', דאמרינן **לה מאן שם לך**. פירש רש"י בד"ה **מאן שם לך**, ממי קיבלת מכירה זו, לא מבית דין ולא מיתומין, לפיכך לא יצא קרקע מרשות יתומים וכו'. וכתב הר"ן (נו: מדפי הרי"ף), דלדבריו, אין שליח יכול לקנות לעצמו אפילו באותן דמים ששלחוהו למכור, דכיון שהוא שליח של המקנה וידו כידו, במה יצא מרשות המקנה. והריטב"א הביא דהגאונים פירשו, דאמרינן **לה מאן שם לך**, שמא לא דיקדקה היטב בשומא.

(ט) תוס' ד"ה **אלמנה**, בירושלמי פריך וכו'. ביאר המהר"ם שי"ף, דהטעם דלא משנינן בירושלמי דמאתיים לאו דווקא, וכדכתבו התוס' בהמשך דבריהם על ההיא **דבבא מצינא** (קח.). דאם כן, אמאי נתקבלה כתובתה, הרי לא היה מאתיים.

(י) מתני', ומכרה שוה מנה במאתיים. ביארו התוס' בסוד"ה **אלמנה** (בעמוד ב'), דבשעה שנטלה הקרקע שהיתה שוה מאתיים, מיד רצתה להוציאה מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח. והטור (אה"ע ק"ג) הוסיף, דאיירי בגוונא שהיא רוצה במקח. והקשה הבית יוסף, דכיון דביארו התוס' דהוי ככיוונה לקנות הקרקע, מה לי אם עתה היא חפצה במקח או לאו. ותירץ הב"ח, דהטור העמיד בכהאי גוונא משום דסבר דבפלגא גופיה הוי ביטול מקח, ויכולה לחזור בה ולבטל המקח למפרע. עוד כתב, דכל שאינה חפצה עתה במקח, הוי גילוי דעת למפרע שאינה חפצה בו.

(יא) מתני', ומכרה שוה מנה ודינר במנה. כתב הרא"ש (סימן יז), דלאו דווקא דינר, דכיון דאפילו בפחות מכדי אונאה בטל המקח, דאמר ליה לתקוני שדרתיך, מה לי דינר ומה לי פחות, ודלא כמפרשים דדווקא נקט דינר.

דף צח ע"ב

(יב) גמ', ר' יוסי אומר חולקין. פירש רש"י בד"ה **שיש לו קצבה**, דהוא משום שיש לומר דלשליח נתנה, ומאידיך יש לומר דלבעל המעות נתנה, ומשום הכי חולקין. הקשה המרדכי (סימן רנ"ט), הרי אמתניתין קיימא, ובמתניתין איירי בטעות וכדאמרינן בירושלמי (פי"א ה"ד) דאיירינן בהוקר והוול, ומה שייך לומר דיחלוקו מספק. ומשום הכי ביאר, דחולקין משום דמחמת מזל שניהם באה הטעות. ולא דמי לדבר שאין לו קצבה דמחמת המקח הוקר, ומזלו דבעל המקח הוא.

(יג) גמ', שם. הרי"ף (נו: מדפי הרי"ף) ביאר, דהואיל ובאה לשליח הנאה על ידי בעל הבית, מן הדין שיחלוק עמו. וכתב הר"ן, דלדבריו, גם אם יאמר המוכר שנותן לשליח, כיון דעל ידי מעותיו של המשלח באה לו, צריך לחלוק עמו.

(יד) רש"י ד"ה **שיש לו קצבה**, יש לומר לשליח נתנה ויש לומר לבעל המעות נתנה. הקשה הט"ז (חור"מ קפ"ג ס"ו), אמאי לא נימא המוציא

(יח) גמ', למימרא דרבי שמעון סבר מקצת כסף ככל כסף. העיר הפני יהושע, היכי אשכחן דמזונות תליא בכסף כתובה, דיש לומר דתליא בפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף. ובשיטה מקובצת הביא מרש"י מהדורא קמא, דאגב קרא ד"כסף ישקול כמוהר הבתולות", נקטו האי לישנא. ועיקר הספק, אם אמרינן דעל ידי שנטלה מקצת כתובתה, נחשב כאילו נפרעה כולה, ולית לה מזונות.

(יט) תוס' ד"ה **בתולה**, בתוה"ד, אכתי קשה מהא דאמר בפרק הבא על יבמתו וכו'. העיר המהרש"א, דקושיה זו אין מקומה בסוגיין.

דף צח ע"א

(א) גמ', מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה. ביאר רש"י בד"ה **צריכה שבועה**, דנשבעת שלא נטלה יותר. ותמה הפני יהושע, מאי קא מבעיא ליה אי צריכה שבועה, הא ממה נפשך. שבועת היסט אין להשביעה, משום דבעינן לה טענת ברי. ושבועת המשנה נמי ליכא, דהא לא אשכחן לה בין הנשבעין והנוטלין. וכתב, דשמא הוא מדין שבועת האפסטרפין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, דקא מבעיא לן דשמא משום חינוא אקילו גבה.

(ב) גמ', שם. בתוס' רי"ד ביאר, דאיירינן לענין שבועה דלא אתפסה צררי. וקא מבעיא ליה, אי דווקא במכירה על ידי בית דין אין נוקקין לה כל עוד שלא נשבעה, אבל כשמוכרת שלא בבית דין שפיר מוכרת אף בלא שבועה. או דלמא בכל גיוני צריכה שבועה. וכן כתב הרמב"ן, והוסיף, דסלקא דעתין דעדיף טפי שתמכור ורק אחר כך תשבע, דאי לא תימא הכי, יש לחוש שמא תשהה בפרעון כתובתה כדי לאכול מזונות.

(ג) תוס' ד"ה **מוכרת**, ואם תאמר מתניתין היא בפרק השולח. כתב הפני יהושע, דאף דהתם איירי בבית דין, פשיטא לתוס' דלא שייך ליפות כחה במה שמוכרת וגבתה שלא בבית דין, לפטרה מהאי שבועה. ועוד, דמוכח כן מהא דקתני התם, נמנעו מלהשביעה. ומשמע שהיתה מפסדת כתובתה על ידי כך, כדאיתא התם, דרב לא מגבי כתובה לארמלתא. ואי סלקא דעתין דמוכרת שלא בבית דין אין צריכה שבועה, מה הועילו חכמים בתקנתן שנמנעו להשביעה, אכתי תמכור שלא בבית דין.

(ד) בא"ד, שם. הקשה בחידושי הגרע"א, הרי יש לומר דהאי מתניתין ר' שמעון היא ובאלמנה מן הנישואין. דסבירא ליה, דדווקא למזונות מוכרת שלא בבית דין, אבל לכתובה אין מוכרת אלא בבית דין. ואף דהסיקו התוס' לעיל (צז:) בד"ה **מתניתין**, דאף את הכתובה יכולה למכור שלא בבית דין כדי שתפסיד המזונות, מכל מקום כיון דאינו משום הכתובה אלא משום המזונות, אין טעם שיקילו עליה למכור לכתובה בלא שבועה.

(ה) בא"ד, ועוד אומר רבי דהך שבועה דמיבעיא ליה וכו'. הרמב"ן והריטב"א הקשו להאי פירושא, הרי איירי בשמוה בפני ג' מומחין, ומה יש לחוש שזילזלה בהן.

(ו) גמ', ותיבעי לך הכרזה. ביאר הריטב"א, דכיון דמכריזין קודם השבועה, תו אין לחוש שזילזלה בהן ואין צורך להשביעה. ואסקינן דהכרזה לא בעי, אבל שבועה בעי. ומיהו התוס' בד"ה **ותיבעי** פירשו, דאי הוי בעי הכרזה, כל שכן דבעי שבועה. וכתב הפני יהושע, דכן משמעות הפוסקים, דבכל

יש לה, אמרינן שהזול הוא בחלקה ושפיר מקחה קיים. והא דבשיירה שדה בת ט' קבין מכרה בטל, ולא אמרינן דמוסיף על דבריו, ומאי דמכרה בזול עלה לחלקה. היינו משום דמכרה הכל בתורת שליח, ולא כיונה להוסיף על דבריו. ולא דמי לשאר שליח שמתכוין להוסיף על דעת בעל הבית.

דף צט ע"א

(א) תוס' ד"ה הא מרסיפא, בתוה"ד, דהא כתובתה ד' מאה זוזי. הקשה הרש"ש, כיון דמכרה כבר ג' מנים לכתובתה ולא נשאר לה אלא מנה, שפיר יש לומר ד"מנה" היינו המנה הנשאר מכתובתה. ובמהר"ם שי"ף ביאר, דאם כוונת התנא למנה הנשאר, לא היה לו לנקוט האי לישנא, דאתינן למיטעי דאיירי באחיל.

(ב) גמ', הא מדרישא שמעת מינה וכו'. הקשה המהרש"א, הרי ביארו התוס' לעיל (צח). ד"ה אלמנה בשם הירושלמי, דאיירי בגוונא דעתה הוול, ואדרבה מבואר דאילו לא הוול בטל המקח. ותירץ, דהיכא דמכרה בפחות מפלגא, אף להירושלמי מקחה קיים, ומהא מוכח שפיר בדדידה מכרה קיים.

(ג) גמ', מי אמרינן אמר ליה דטבא לך עבדי לך וכו' או דלמא אמר ליה לא נחא ליה וכו'. ביאר הרא"ש (סימן ט"ו), דמאי דאמרינן דטבא עבדי לך, אינו בדווקא. אלא כל שאינו יכול לטעון לא נחא לי דליפשו שטרא עילואי, מקחו קיים. דהא להלן בסוגיין מוכחין דמקחו קיים, מהא דנתן לו דינר זהב להביא לו חלוק, והביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית, דבעל הבית מעל, והא התם הוציא בכל הדינר ואינו יכול לטעון דטבא לך עבדי לך. חזינן, דלא בעי דטבא ליה עבד ליה, וסגי בהא דאינו יכול לטעון לא נחא לי דליפשו שטרא. והוסיף, דלדבריו, בעיא דגמרא הוא נמי בגוונא שמכר את כל הכור לשני לוקחים. והרא"ה ביאר, דעיקר הספק הוא, האם אמרינן דמאי דאמר ליה זבין לי כורא מראה מקום הוא לו, ואין כוונתו בדווקא, דהרי אדרבה פעמים טוב לו שיקנה רק ליתכא. או דלמא בקפידא אמר הכי, משום דלא נחא ליה דליפשו שטרא עלויה.

(ד) גמ', שם. הר"ן (נו: מדפי הרי"ף) כתב, דאיירי בגוונא דמשכח מאן דזבין האי ליתכא בדמי ליתכא קמא. אבל בלאו הכי, אינו יכול לטעון דטבא לך עבדי לך. וכתב בנתיבות המשפט (קפ"ב סק"ט), דלשיטתו בעינן דווקא שיהיה טבא למשלח, ודלא כשיטת הרא"ש (המובא באות הקודמת). ומה דהוכיח הרא"ש, מהא דפשטינן מנתן לו דינר זהב להביא לו חלוק. יש לומר, דהתם נמי איירי באופן שיכול ליקח חלוק תחת הטלית. נולכאורה יש לומר, דהר"ן נמי מודה דלא בעינן דטבא ליה. אלא דכוונתו, דמכל מקום בעינן דלא יהיה לו פסידא בהכי, דאם עתה אינו יכול לקנות הלתך באותם דמים, הפסיד בהא שלא קיים השליח דברו. (ח.ו.ל.).

(ה) גמ', אמר ליה לא נחא ליה דליפשו שטרא. בשיטה מקובצת הביא דרש"י מהדורא קמא ביאר, דאם יצטרך למכור הלתך הנוסף, יצטרך לכתוב שטר אחר, וגנאי הוא לו. ובשם תלמיד הרשב"א פירש, דלאו דווקא משום האי טענה. אלא עיקר הקפידא היא במה ששינה מדבריו. וכן נראה מלשון רש"י בד"ה אמאי מעל. והתוס' לקמן (עמוד ב') בד"ה אמר ביארו, דלא נחא ליה לטרוח אחר חתימת עדים וקנינים.

מחבירו עליו הראיה, כבשאר ספיקות. וכתב דצריך לומר דעיקר הטעם אינו משום ספק למי נתנה, אלא דעל כל פנים לתרוויהו איכא זכות ליטול, דהמשלח נוטל מחמת דמשום מעותיו באה לו זכות זו, והשליח נוטל משום דעל ידו באה אותה זכות.

(טו) תוס' ד"ה כאן שנה רבי (השני), בסוה"ד, אלא ודאי הכא והכא קנאתן. כתב המהרש"א, דאף על גב דהכא קנאתן. מיהו בשוה מנה שמכרה במאתיים לא אמרינן שקנתה והרווח שלה, אלא הויא כשליח, והכל לבעל המעות וכדמתניתין. אלא דהכא שהוא לחובתה אמרינן שקנתה ואינה יכולה להחזיר הקרקע. והקשה הקצות החושן (קפ"ג סק"ו), דאם לטובתה לא אמרינן שיצאה הקרקע מרשותן, הדרא קושיית התוס' מאי ראייה איכא לר' יוסי. ועוד, דהרי כתבו להדיא "הכא והכא קנאתן". וביאר, דכוונתם: דלא קנאתה אלא בשעה שמכרה, שאז נתכוונה להוציאה מרשות היתומים. וכיון דאמרינן דלר' יוסי בדבר שאין לו קצבה הכל למשלח, דחשיב כאילו הוקר המקח, הוא הדין הכא, כשמכרה במאתיים נחשב כהוקר המקח בשעת המכירה, ופשיטא דהוא ליתומים.

(טז) תוס' ד"ה אמר רב פפא, בתוה"ד, הוה ליה למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי. כתב המהרש"א, דאכתי יש להקשות, מאי קא משמע לן, הא קיימא לן בעירובין (מו: דר' יהודה ור' יוסי, הלכה כר' יוסי).

(יז) בא"ד, ושוב חזר בו דכל טעות בין על ידי מקח וכו' הכל לבעל המעות. הקשה הקצות החושן (קפ"ג סק"ו), אם כן, אמאי אמרו בסוגיין דמתניתין כר' יוסי בדבר שיש לו קצבה הכל למשלח, הרי בשוה מנה ומכרה במאתיים, נמי הוי טעות וכדהביאו התוס' לעיל (עמוד א') בד"ה אלמנה בשם הירושלמי, ולכולי עלמא הכל למשלח. ותירץ, דטעמא דאמרינן דבטעות הכל למשלח, משום שבא על ידי מעות המשלח. אבל הכא דקנאתה וחשיב מעות ידידה, הוה אמינא דיכולה לומר אנא ארווחנא, ולהכי אמרינן דמתניתין ר' יוסי בדבר שיש לו קצבה הכל למשלח.

(יח) גמ', איבעיא להו אמר ליה זבין ליה ליתכא. הר"ש בתרומות (פ"ד מ"ד) הקשה, אמאי לא פשטינן ממתניתין (שם) דנתן, אם נתכוין להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה, הרי להדיא דמעביר על דבריו הוי ולא חל כלל. ותירץ, דשאני גבי תרומה, דאי נימא שיחול רק מה שציווהו בעל הבית, אית לבעל הבית פסידא, דהוה תרומה וחולין מעורבים זה בזה.

(יט) תוס' ד"ה דאמר להו, תימה אכתי הוי מעביר על דעתו. הרא"ה תירץ, דשאני מעילת בעל הבית דתליא בדיבור השליח, ואי נימא דמעביר על דבריו הוי, הרי אינו שלוחו ולא מעל כלל. אבל מעילת השליח דהוי על ידי אכילת הפועלים, כל שקיימו דבריו הוי מעילה, וליכא ריעותא במה שהוסיפו על דבריו ומעלו גם הם.

(כ) גמ', אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשים בדינר מקרקעי. ביאר הריטב"א, דלהאי אוקימתא, מאי דאמר ר' שמעון בן גמליאל במתניתין דלעיל (עמוד א') "דלעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בת תשעה קבין", לא קאי א"אפילו היא אומרת אחזיר דינר", דאם כן מאי נפקא מינה בשיור, אלא קאי ארישא, דרוצין הלקוחות להחזיר המעות.

(כא) גמ', לא בדאחזיל. הקשה בחידושי הגרע"א, כיון דאחזיל, מכרה בטל כדין שליח שטעה דאפילו בכל שהוא מקחו בטל, ואמאי פליג ר' שמעון בן גמליאל דעד שתשייר בשדה בת תשעה קבין. ותירץ, דכיון דבמנה אחד

ומפרש ר"ת וכו'. **המהרש"א** העיר, דאמנם יישבו היאך פשיט רב חסדא דלא הוי קפידא. אבל אכתי תיקשי מרב הונא, דאם חשש לאפושי בעלי דינים, כל שכן דיש לחשוש לאפושי שטרא. **והרש"ש** כתב, דמדבר הונא לא קשיא כל כך, דשאני הכא דאמר לו בהדיא לאחד ולא לשנים, ומשום הכי הוי קפידא, ולא דמי לאמר ליה זבין לי כורא חבן ליה ליתכא.

(יד) בא"ד, והך בעיא וכו' כתב ר' אלפס וכו', סוגיין דמעביר על דבריו הוי. **הר"ן** (נז: מדפי הרי"ף) ביאר, דהכי משמע ליה, דכיון דבעי למיפשט לעיל (עמוד א') דהוי מוסיף על דבריו, מדתניא נתן לו דינר של זהב, ואמר לו הבא לי חלוק. ונדחה, דאיירי בהביא לו שוה שש בשלש. ואמרינן דיקא נמי דקתני מודה ר' יהודה. משמע שהכריעו דמעביר על דבריו הוי. וסיים, דמכל מקום אין זה הכרע גמור. מיהו, כיון דבעיין לא איפשטא מוקמינן קרקע בחזקת בעליה, דדלמא מעביר על דבריו הוי ולא מוציאם מספק.

(טו) בא"ד, כי הוא פירש האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה. הקשה **המהרש"א**, אם כן, מה ראו שוב להוכיח ממתניתין דהיתה כתובתה ארבע מאות זוז, הא כבר רצו להוכיח כן, ונדחה דאיירי בקטיני. ותיריך, דסוגיין דלעיל בדורות אחרונים נשנתה, ובעו למיפשטא מדורות ראשונים שנסתפקו באמר לאחד ולא לשנים, וכדרך שדחו הם דליכא ראיא ממתניתין משום דאיירי בקטיני, כן נמי דחו בדורות אחרונים דאיירי בקטיני, ולהכי לא חשו לאפושי שטרא.

(טז) תוס' ד"ה הכי גרסינן, בסוה"ד, ועוד הוה ליה למימר והתנן. **הריטב"א** כתב, דעדיפא ליה לאקשווי מר' נחמן דאמר להדיא, דאין להם אונאה וביטול מקח. אבל במתניתין, איכא למאן דאמר דאף דאין להם אונאה, מיהו ביטול מקח יש להם.

(יז) תוס' ד"ה פחת עשרה, בסוה"ד, וכל הנך קראי אסמכתא בעלמא דשמואל הוא גופיה דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי. כתב **הנודע ביהודה** (יור"ד תנינא סימן ר"א), דשתי מצוות איכא בתרומה. א, מצות הפרשה. ב, מצות נתינה לכהן. ומאי דאמרינן חטה אחת פוטרת את הכרי, היינו לענין מצוה הפרשה. אבל לענין מצות נתינה לכהן, שפיר יש לומר דבעינן שיעור לנתינה.

(יח) מתני', שום הדיינין שפיחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל. הקשה **הר"ן** (נז: מדפי הרי"ף), דבשלמא בפחתו שתות, יש לומר, דכיון דלא עבדו שפיר, בטל מקחן. אבל בהותירו שתות, אמאי מקחן בטל, הרי אין אונאה לקרקעות. ותיריך בשם **הרמב"ן**, דאיירי בגוונא שבית דין הורידהו בעל כורחו על פי שומא דידהו, ומשום הכי שפיר איכא אונאה. ותמה עליו, דאם כן גם בעשו אגרת בקורת מן הראוי שיבטל מקחן שנעשה על כורחו. וכתב דנראין יותר דברי **התוס'**, דשאני גבי יתומים, דכי היכא דאמרינן דבנתאנו הם מכרן בטל, הוא הדין בנתאנו הלוקחים, דאי לא תימא הכי, לא ימצאו לוקחים שיקחו מהם. ובשם **הראב"ד** (פי"ג ממכירה הי"א) תריך, דכל הקונה מבית דין סבר דדיקדקו למכור בשוה, ולא אסיק אדעתיה דאיכא אונאה דלימחליה.

(יט) מתני', שם. השער משפט (ק"ט סק"ב) הביא מתשובת הרשב"א, דאיירי בגוונא שהבית דין גופייהו חזרו בהן מהשומא. דאי נימא דבית דין אחר חזרו נגד השומא, מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני. והוסיף, דעל כרחך צריך לומר דבית דין אחרים מחזירים אותן, דאי לא תימא הכי תיקשי

(ו) רש"י ד"ה דינר של זהב, שוה כ"ה דינרין של כסף כדאמרינן בהזהב והם ששה סלעים. **המהרש"א** (על תוס' ד"ה נתן) העיר, דאינו מכון, דהרי סלע היא ד' דינרין, ובששה סלעים יש כ"ד דינרין ולא כ"ה דינרין. **והרש"ש** כתב, דכוונת רש"י שהם קרוב לו' סלעים.

(ז) תוס' ד"ה אלא אי אמרת, דמה שהביא לו חלוק קטן ורע חשיב כמו לא נחא ליה. העיר **המהרש"א**, דעתה איכא למיפשט מר' יהודה דאמר לא מעל, דמעביר על דבריו הוי, דאמרינן לא נחא ליה. **והפני יהושע** כתב, דאין להוכיח מר' יהודה, דשאני הכא דליכא טיבותא כלל במעשיו, דהרי לחלוק גדול התכוין, ולהכי אמרינן דמעביר על דבריו הוי.

(ח) גמ', דיקא נמי דקתני מודה ר' יהודה וכו'. פירש **רש"י** בד"ה דיקא נמי, דבקטנית מודה ר' יהודה דמעל דהתם לא מצי למימר כל שכן דאי מייתית בדינר זהב היה שוה יותר מכפלים דהוו מוזלי גבך טפי. והקשה **הרא"ה**, דבלאו האי טעמא נמי ליכא קפידא בקטנית, דהרי יכול לחזור ולקנות עוד. ולא דמי לחלוק קטן דלא שייך לתקנו ולעשותו גדול, ושפיר חשיב עובר על דבריו. ומשום הכי ביאר, דדייקא נמי מהא דלא אשכחן גוונא דמודה ר' יהודה אלא בקטנית, ואי נימא דאיירי בזבין שוה שלש בשלש, שפיר משכחת לה מודה בטלית בגוונא דזבין שוה שש בשלש. **והריטב"א** כתב, דלא קשיא, דיכול לומר לו, דלא נחא ליה לטרוח ולמכור המין השני וליקח תחתיו עוד קטנית.

דף צט ע"ב

(ט) גמ', תא שמע היתה כתובתה ארבע מאות זוז. ביאר **הריטב"א**, דאף דהכא אינה שליחה דיתומים, דהרי מוכרת אפילו על כרחן. מכל מקום, אי בעלמא משום קפידא דאפושי שטרא הוי מעביר על דבריו, לא מסתברא דרבנן יניחו לה למכור בכהאי גוונא ולהפסיד היתומים.

(י) גמ', שם. הקשה **הפני יהושע**, הא אמרינן **לעיל** (צז:): דמוכרת אפילו ארבעה וחמשה פעמים, ואם כן דמי לאומר לו להדיא זבין לי ליתכא ליתכא, ולא הוי מעביר על דבריו. ותיריך, דהתם מיירי במוכרת בכל פעם שדה שלימה, והא ודאי טיבותא הוא ליתמי, דאם לא תצטרך לשאר המעות לא תמכור עוד ולא יפסידו. אבל הכא דהייתה כתובתה ארבע מאות זוז, משמע שמוכרת מנה מנה אפילו באותה שדה, דאי לאו הכי מאי קמשמע לן בהא ד"ושל כולן מקחן קיים", ושפיר יש להוכיח דלא קפדינן באפושי שטרא.

(יא) גמ', שם. יש להעיר, לפירוש **רש"י** ב**מהדורא קמא**, ו**התוס'** **לקמן** (הובאו באות ה), דאין הטעם באפושי שטרא משום זילת הנכסים, אלא משום דגנאי הוא לכתוב הרבה שטרות, או דטירחה היא לו. מאי קפידא איכא הכא, הרי האלמנה כותבת השטרות. אמנם למה שנתבאר בשם **תלמיד הרשב"א** (שם) דעיקר הקפידא בהא דמעביר אדבריו, נחא. (ח.ו.)).

(יב) רש"י ד"ה אמר לאחד, בסוה"ד, דגלי דעתיה דקפיד באפושי שטרא. **המחנה אפרים** (הלכות שלוחין סימן א') דייק, דדווקא משום דמכר בשני שטרות איכא קפידא, אבל מכר לשני בני אדם בשטר אחד, ליכא קפידא, ודלא כתוס' ד"ה אמר. ואף דאמר ליה לאחד ולא לשנים, כיון דיש לומר דהקפידא באפושי שטרא, אמרינן דלהכי כוונתו.

(יג) תוס' ד"ה אמר לאחד, תימא וכו' והיכי פשיט ליה רב הונא ורב חסדא,

בשתות, וביותר משתות לכולי עלמא הדר. וכתב המהרש"א (בסוגיין), דלא ניהא לאוקמי ר' שמעון בן גמליאל בשתות מצומצם, ועל כרחק דאיירי אף ביותר משתות.

(ז) גמ', ארמלתא דזבינה אחריות איתמי. כתב הסמ"ע (חור"מ ק"ט סק"ז), דהני מילי בנכסים שירשו מאביהן. וביאר בנתיבות המשפט (שם סק"ב), דכיון דהמכירה היתה לצורך גוביינא דחוב אביהן, מן הראוי שהאחריות תהיה דוקא אנכסין שירשו מאביהן.

דף ק ע"ב

(ח) גמ', כל דזבין מבי דינא אדעתא למיפק ליה קלא. והגירסא ברש"י ד"ה כל דזבין, אדעתא דנפיק ליה קלא. וביאר היעב"ץ, דלגירסא דידן נראה, דהוה אמינא דדייק לקנות מבית דין שאין האחריות עליהן, כדי שיצא עליו קול דהוא אמיד, ואינו חושש לאחריות, ומחל על אחריות היתומים. (ט) רש"י ד"ה כל דזבין, לפי שהן מוכרין בהכרזה. הקשה ההפלאה, כיון דאיירי הכא במוכר למזון האשה והבנות, הא רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה וכן בי דינא פירש דאין מוכרין בהכרזה, וכמבואר להלן בסוגיין. ותירץ, דאין כוונתו דעתה מכרו בהכרזה, אלא דכיון דבעלמא, כגון לחוב או לכתובה, מוכרים בהכרזה, כל הקונה מבית דין סומך דעתו עליהם וקונה שלא באחריות.

(י) בא"ד, הלכך שלא באחריות הוא לוקח. כתב המהרש"ל, דאיירי בגוונא שלא כתב אחריות להדיא, ומאי דאמרינן אחריות איתמי היינו מדין אחריות טעות סופר. אבל אי כתב להדיא אחריות, מהיכי תיתי לומר שהתכוון שלא באחריות.

(יא) גמ', נעשו, ודאי טעו. ביאר הפני יהושע, דלא מקשינן דפשיטא דהוי טועה בדבר משנה, דמהיכי תיתי דהוי טועה בדבר משנה, הרי לא זיכה את החייב וחייב את הזכאי. אלא מקשינן אלישנא "דנעשו", דהוה ליה למימר בית דין שמכרו בלא הכרזה חוזרין.

(יב) גמ', אלא לעולם דלא אכרוז. הרי"ף (נח. מדפי הרי"ף) גרס, "לא רישא וסיפא בדאכרוז, ולא קשיא, כאן בדברים שמכריון עליהן, כאן בדברים שאין מכריון עליהן". וביאר, דרישא איירי בדברים שאין מכריון עליהן, ובהני אפילו הכריו לא מהני, ואם פיתחו או הוסיפו שתות חוזרין. וביאר הסמ"ע (ק"ט סק"ז), דכיון דלא היה להם להכריו, מסתמא לא דקדקו יפה בהכרזה. והר"ן (שם) הביא מרבינו האי גאון שפירש איפכא, דרישא איירי בדברים שדרכן להכריו, ובהני פיתחו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל. אבל סיפא איירי בדברים שאין דרכן להכריו, דכיון דדקדק להכריו עליהן, מכרן קיים עד פלגא.

(יג) תוס' ד"ה אלו דברים שאין מכריון, אית לן לאוקמא הני מטלטלין וכו'. כתב הרא"ש (סימן כ'), דאף דמטלטלין לא משתעבדים לבעל חוב, מכל מקום פעמים נראה לבית דין דעדיף טפי למכור המטלטלין מלמכור הקרקעות, ומגבין לבעל חוב ממטלטלין.

(יד) גמ', משום דקרי ליה בני אכלי נכסי דאכרזתא. ביאר הטור (חור"מ סימן ק"ט), דאם יכריו, לא יהיה אדם שיקנה מהן, משום דגנאי הוא להן שיקראו להן כן.

(טו) גמ', הוי מסיק לסיכרא. כתב הר"ן (נח. מדפי הרי"ף), דדווקא בגוונא

היאך יכולים לחזור בהן הרי אינו חוזר ומגיד, אבל עתה דמוכח דטעו שפיר חוזר ומגיד.

דף ק ע"א

(א) גמ', שליח כמאן רבא אמר ר' נחמן שליח כדינינן. התוס' ד"ה רבא ביארו בשם ר"ת, דאיירי בשליח הדיינין. וברא"ש (סימן י"ז) הוסיף, דעשאוהו הבית דין שליח למכור. והקשה הפני יהושע, במאי איירי, אי מכר בלא שומא, אמאי מכרו קיים, הא דיינין גופיהו שמכרו בלא שומא, מקחן בטל. ואי איירי דשמאזה הם ועשאוהו שליח למכור לפי שומתן, אמאי אמרינן דדמי לאלמנה בהא דהוי יחיד, הרי מכר על פי שומת הרבים.

(ב) תוס' ד"ה רבא, בתוה"ד, ולעיל דאמר ר' נחמן דמצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ביתר משתות איירי. הקשה המהרש"ל, למאי דסברי השתא דשליח כדינינן, אמאי הוצרכו לאוקמי ביותר משתות, הא בשתות נמי מקחו בטל כדאמרינן בשום הדיינין. ותירץ, דבשתות כיון דמחזיר אונאה, לא מצי למימר ליה לתקוני שדרתיך ושפיר מקחו קיים, ולא דמי לדיינין דכיון דטעו בשתות שומתן בטילה. והמהרש"א והמהר"ם שי"ף כתבו, דגם בשתות מקחו בטל, ועדיפא להו לתוס' לנקוט ביותר משתות ולא בשתות מצומצם.

(ג) גמ', ומאי שנא מהא דתנן וכו'. הקשה הריטב"א, הא התם בשליח ידיה איירי, ובהא לכולי עלמא אמרינן דאפילו טעה בכל שהוא הדר, ומאי קשיא מהא אשליח בית דין. ותירץ, דבשלמא אי אמרינן בשליח בית דין דלא הדר בכל שהוא, יש לומר, דהוא הדין בשליח דתרומה, כיון דשכיח ביה טעותא, דאמר בהכי אמדתך, שוויהו רבנן כשליח בית דין. אבל אי בשליח בית דין נמי טעותו בכל שהוא, שליח דתרומה כמאן.

(ד) גמ', יתומים שבאו לחלוק. כתב הרא"ש (סימן י"ח), דלא איירי בכולן קטנים, דמה שייך לומר באו לחלוק, הרי אין מעשיהן כלום, דהכל תלוי בדעת בית דין שישקלו מה עדיף להו. אלא איירי שיש גדולים וקטנים, ובאו הגדולים לחלוק, ובהא אמרינן דבית דין נזקקין להן וממנים אפוטרופוס לקטנים. וכתב הפני יהושע, דמהא דכתב רש"י בד"ה ובוררין, "לכל אחד ואחד מן הקטנים", משמע דסבר, דאיירי בכולן קטנים. וביאר, דמאי דתני ובוררין להם "חלק יפה", הוא לרבותא, דאף דתני הגדילו יכולים למחות, מכל מקום יש להם לדייק בחלוקה שיעיג לכל אחד חלק יפה, דשמא כשיגדילו לא ימחו.

(ה) גמ', והא אמר רב נחמן אמר שמואל וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם תלמידיו רבינו יונה, אמאי לא משנינן דהתם איירי בטעות דפחות משתות, ובהא אינם יכולים למחות דאם כן מה כח בית יפה. אבל בטעות שתות, שפיר פסק כחכמים דלא חשו למה כח בית דין יפה. ותירצו, דמשמע לסוגיין, דבפחות משתות אף בלא טעמא דמה כח בית יפה אינו חוזר, וכדחזינן במתניתין דר' שמעון בן גמליאל ורבנן פליגי דווקא בשתות, אבל בפחות משתות כולי עלמא מודו דמקחן קיים.

(ו) תוס' ד"ה אמר ר' נחמן, בתוה"ד, ומייתי ראייה השתא ממילתא דר' שמעון בן גמליאל. הקשו התוס' בקידושין (מב: ד"ה הכי גרסינן, מה ראייה איכא ממתניתין ליותר משתות, דלמא מתניתין איירי דווקא

(ו) תוס' ד"ה הכי גריס, בתוה"ד, וקשיא לי מאי קנס. כתב המהרש"א, דמשמע מדבריהם דהקשו דוקא לגירסת ר"ח, ולא לגירסת רש"י. וביאר, דאפשר דלדידיה ניהא דקנסו אותו במה שהיה ראוי לו משלה, לפי שנישאת לו בעבירה, ואף על פי כן קנסו אותו. מה שאין כן באשה אחרת, דמדינא משלם נכסי צאן ברזל.

(ז) גמ', כגון הממאנת וחברותיה. כתב הר"ף (נט: מדפי הר"ף), דחברותיה היינו שניה ואיילונות. וביאר הר"ף (שם), דאף דבאיילונות הוי מקח טעות, מכל מקום כיון דהוסיף לה מדעתו ולא חשש שמא תימצא איילונות, רצה לזווק בנכסיו והפסיד. ובשם הראב"ד כתב, דקאי דוקא אשניה, אבל באיילונות כיון דלא הכיר בה, הוי מקח טעות ואין לה.

(ח) גמ', והיוצאת משום שם רע נוטלת מה שלפניה. פירש רש"י בד"ה מה שבפניה, דבנכסי מלוג קאמר. והר"ף (נט: מדפי הר"ף) כתב, דקאי בין אבלאות דנכסי מלוג, ובין אבלאות דנכסי צאן ברזל. והמהרש"ל כתב, דהא דנקט רש"י נכסי מלוג, לאו דווקא.

דף קא ע"ב

(ט) גמ', אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' מנחם. כתב הריטב"א, דלא פליג אר' נחמן דאמר תני לא הפסידה בלאותיה קיימין. דאם כן, הוי ליה למימר רבה בר בר חנה אמר וכו'. אלא אמר ר' נחמן לתנא דתני קמיה, דלית הלכתא הכי משום דר' מנחם בר' יוסי אמר לה, אלא תיתני לא הפסידה דהכי הילכתא.

(י) גמ', אלמנה אשה גמורה בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה. והקשה בקובץ שיעורים (אות רנ"ט) וכן הקשה החזון איש (אה"ע סימן ע"ט סקט"ז), הא כיון דהוי חייבי לאוין, ואסור לו לחיות עמה, נימא דאדעתא דהכי לא קידשה. וכדאמרין גבי מומין ונדרים דמסתמא מתנה עליהן ולא הוי קידושין. ותירץ, דמומין ונדרים שטבע האדם לרחקן, איכא אומדנא דמוכח וחשיב כאילו נחית להאי תנאי בשעת הקידושין, ומשום הכי לא הוי קידושין. אבל חייבי לאוין דרק מחמת איסור התורה מרחקן, לא אמרינן ביה דהוי אומדנא דמוכח, וכל שלא יפרש כן להדיא בשעת הקידושין, אמרינן דגם אם תמצא חייבי לאוין קידושיו קידושין.

(יא) גמ', לא הכיר בה אין לה כתובה. הרא"ש (סימן כ"ח) הקשה בשם הראב"ד, הא כיון דלא הכיר בה, איהי ארגלה ליה, דהרי הוא לא ידע דאסורה לו, ואין לקונסו בדידיה. ודוקא אותה ראוי לקנס, כדאמרין גבי שניה, דאין לה בלאות נכסי מלוג. והכא אף בלאות נכסי צאן ברזל מן הראוי שלא יהיה לה. ותירץ, דאין צורך לקנסה כיון דזרעה נפסל, וודאי לא תעמוד תחתיו. ומה שנשאת לו היינו משום דבאותה עת תקפה יצרה.

(יב) גמ', ורב יהודה אומר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה וכו'. כתב הר"ף (נט: מדפי הר"ף), דאף דמסקינן דאחת זו ואחת זו לא הכיר בה אין לה כתובה, מכל מקום לא שוו. דאיילונות לא בעיא גט, אבל אלמנה לכהן גדול בעיא גט.

פרק הנושא את האשה

(יג) מתני', חייב לזונה חמש שנים. כתב הרא"ש (סימן א') בשם הירושלמי

שיש לחוש להפסד אם ישהנו. אבל בלאו הכי, כיון שמוזק לאחרים, אינו יכול לטעון שהוא רוצה לזווק בשלו.

(טז) מתני', ולא פירות. כתב הר"ף (נט: מדפי הר"ף) בשם הירושלמי (פי"א ה"ז), וכן הוא ברש"י ד"ה ולא פירות בשם אית דאמרי, דאין הבעל חייב להחזיר פירות שאכל. וביאר, דבממאנת, היינו טעמא, דכיון דתיקנו לה רבנן נישואין כי היכי דלא ינהגו בה מנהג הפקר, תיקנו נמי שיזכה בפירות כבכל אשה. ובשניה, היינו טעמא, משום קנסא. והטעם באיילונות, דכיון דראתה אוכל ושתקה, מחלה. ואף אי נימא דהוי מחילה בטעות, הא אמר ר' נחמן בבבא מציעא (סו:): דמחילה בטעות הוי מחילה, וכל שכן הכא דיש לומר דמחלה כי היכא דתיפוק עליה שמא דאשות.

דף קא ע"א

(א) תוס' ד"ה ובהפרת נדריה, בסוה"ד, דהכי מתרץ בהאשה רבה אמילתא אחריתא. הקשה הפנ"י, הא על ההיא מילתא גופא קאמרין לה התם.

(ב) גמ', ואי דלתנייהו אידי ואידי לא שקלה. ביאר רש"י בד"ה אידי ואידי, דגם בנכסי מלוג שהוציא שלא כדין, מצי למימר שאין לו להחזיר משום דשמא תמות בחייו וירשנה. והקשה הריטב"א, הא מיאנה, וגם אם מתה לא ירשנה. ומשום הכי ביאר, דכיון דבאה להפקיע תקנת נישואין שתיקנו לה רבנן, קנסוה דכל מה שחילה לא ישלם לה, דאי לאו הכי לא קיימא תקנתם, דלא תמצא מי שינשא לה. והוסיף, דשמא גם רש"י כיון לכך, דכשאכל סבור היה שתהיה אשתו עד שתמות, ואדעתא דהכי נשאה. והר"ף (ס: מדפי הר"ף) ביאר, דאין מוציאין מידו משום דסמכו בהא אר' נחמן דאמר פירי הוי. והתוס' רי"ד ביאר, דליתנייהו היינו שאבדו, ואינו חייב באחריות נכסי מלוג. ואף אנכסי צאן ברזל שחייב באחריות, יש לומר דהני מילי היכי דקיימא קמיה, אבל אדעתא למיפק לא התחייב לה.

(ג) גמ', וקנסו רבנן לדידה בדידיה. בתוס' רי"ד גרס: דקנסו לדידיה בדידה ולדידה בדידיה. וביאר, דבנכסי צאן ברזל שעומדים ברשות הבעל, קנסוהו להחשיבן כשלה, דאפילו קיימים מחזיר לה. ובנכסי מלוג שעומדים ברשותה, קנסוהו דיחשבו כשלו ואפילו לא הוציאן אין מחזיר לה.

(ד) גמ', אמר רב שימי בר אשי שמע מינה מדרב כהנא וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, היאך שמע מינה, דלמא שאני הכא דכיון דלית לה פרקונה, מן הדין אין לו פירות, וצריך להחזיר הבלאות. ומשום קנסא הוא דלא הדר. ותירץ, דלישנא דמתניתין משמע דלאיילונות הוא דאין בלאות, אבל לשאר נשים איכא בלאות, ושפיר שמעינן מינה כדרב כהנא דלבישת כסות לא הוי פירות.

(ה) גמ', והאמר רב נחמן פירא הוי, דר' נחמן פליגא. כתב הר"ף (ס: מדפי הר"ף), דמהא דפסק הר"ף (שם) כדרב כהנא דלא קנסו את השניה אלא בבלאות נכסי מלוג, אבל בלאות צאן ברזל אית לה. ומאידך לעיל (לח: מדפי הר"ף) פסק כר' נחמן דהכניסה לו גלימא פירא הוי ומכסי בה. מבואר, דר' נחמן לא פליג אעיקר דינו דר' כהנא. ומאי דאמרין דר' נחמן פליגא, היינו אדרב שימי בר אשי. דאמר, שמע מינה מדרב כהנא, דגלימא קרנא הוי. דאיהו סבר דדוקא בשניה קנסו, דלית לה. ומשמע, דבשאר נשים אית לה. ור' נחמן סבר, דכיון דכתובה לית לה, מן הדין דגם לו אין זכות בפירות, ומיהו רבנן קנסוה, כדי להשוותה לשאר נשים דיש לו.

הדרה חזונית

מסכת כתובות דף קא – דף קב

כה אייר – כו אייר התשע"ה

(סק"ט) כתב, דהוה קנין מדאורייתא דההיא הנאה נחשבת ככסף, ובקבלתו מתחייב.

(ב) תוס' ד"ה לברור לו כהן, בסוה"ד, הועיל ובשטר גמור מיירי. כתב הרש"ש, דאז שצריך לגרוס "וכשטר גמור הוא". או דכוונתם לשיטת ר"ת המובא בתוס' ד"ה אליבא, דמיירי בשטר גמור.

(ג) גמ', דבר תורה פדוי לכשיתן. כתבו התוס' ד"ה אי הכי, דקודם שבא הכסף לידו, מעיקר הדין אינו פדוי ולא רק מדרבנן. וכתב הרשב"א (בקידושין ה.), דמדברי עולא מוכח דהתחייבות אינו נחשב כסף לקנינים, ולקידושי אשה. דאם נחשב, אמאי אינו פדוי קודם שהגיע ליד כהן. אמנם הקצות החושן (בסימן ק"צ סק"ו) כתב שיש לחלק, דלעולם בקנינים מהני שטר התחייבות נכתינת כסף, ומה שלא מועיל בפדיון בכור, משום דבעינן דבר שגופו ממון, ושטר התחייבות אין גופו ממון. והמנחת חינוך (מצוה שצ"ב) תמה על הוכחת הרשב"א, דדוקא דגבי פדיון הבן לא מהני, משום דכבר מחוייב לפני כן, וכל מה דעביד בהאי שטרא היינו לברר לאיזה כהן יתן, ומשום הכי אין התחייבות זו נחשבת לממון.

(ד) תוס' ד"ה אליבא, בתוה"ד, הא אין מטלטלין נקנין בשטר. כתב התומים (סימן מ' סק"א), דאין הטעם דחוב מיקרי מטלטלין אף דיש שיעבוד קרקעות, משום דשעבוד הגוף אינו קרקע, ושעבוד נכסים הוא רק תוצאה משעבוד הגוף. אלא ודאי דשטר גמור דיש עליו עדים וגבי ביה ממשעבדי, חשוב כמקרקעי. וכל קושיית התוס' דווקא על שטר התחייבות בכתב ידו, דליכא עדים דומיא דערב היוצא אחר חיתום שטרות.

(ה) בא"ד, ור"ת מפרש כולה סוגיא בלא הודאה. כתב הש"ך (סימן מ' סק"ב) דהא דפירש רש"י לעיל (קא:) ד"ה לעולם דכולי סוגיא מיירי בהודאה, ולא פירוש ר"ת. משום דסבירא ליה, דלא מהני התחייבות כלל, אף בשטר גמור. אמנם התומים (סימן מ' סק"א) כתב, דלרש"י נמי מהני שטר גמור להתחייבות, ומה דלא מהני, היינו דוקא אי ניתנה בכתב ידו.

(ו) תוס' ד"ה כתנאי, בתוה"ד, ואי מטעם הודאה מיחייב וכו'. כתב המהרש"א (אתוס' ד"ה אליבא), דלפי מה שביארו התוס' ד"ה אליבא, דפליגי בן ננס ור' ישמעאל בין בהודאה ובין בשעבוד, אתי שפיר מאי דמייית הגמ' בגיטין ראייה מערב, דהא בשעבוד נמי פליגי. ולא קשיא קושיית התוס'.

(ז) תוס' ד"ה אליבא, בתוה"ד, ועכשיו אתיא שפיר ההיא דגיטין וכו'. הקשה המהרש"א, הא לפירוש הקונטרס נמי אתי שפיר, דהא כתבו התוס' בריש דבריהם (והובא באות הקודמת), דר' ישמעאל וכן ננס פליגי בתרת. ותירץ, דכוונת התוס' למאי דסבירא להו לעיל (שם) דלא פליגי אלא בהודאה, ואין הכי נמי דלדבריהם בדיבור זה לא קשיא מידי.

(ח) בא"ד, אמאי לא הוה שעבוד בזה השטר. ביאר המהרש"א, דהקושיא היא לפי מה שכתבו בדעת רש"י דאין החיוב מדין השיעבוד אלא עקב הודאתו. אי נמי, אף למה שכתבו דחייב מדין שעבוד, מכל מקום מקשים אמאי לבן ננס ליכא שעבוד בהאי שטרא.

דף קב ע"ב

(ט) גמ', עמוד וקדשו קנו. התוס' לקמן (קט.) ד"ה תשב, והריטב"א (בסוגיין) הביאו פירוש רשב"ם, דדווקא אם עמדו וקדשו באותו מעמד, או אפילו

(בפרקין ה"א), דחייב לזונה בחמש שנים הראשונות, בין בזול בין ביוקר. וכן פסק בשולחן ערוך (קיד"ד ס"א). וכתב הט"ז (סק"ב), דהני מילי יוקרא דשכיח, אבל יוקרא דאינו שכיח, הוי כאונס ואפילו קיבל עליו, אינו חייב. (יד) מתני', והיא ניוזנת מנכסים משועבדין. ביאר בשו"ת הרשב"א (ח"ז קי"ג), דאף דחייב המזונות הוא דבר יום ביומו, מכל מקום השיעבוד חל עליו מעיקרא, ומשום הכי דינה כבעל חוב וגובה מן המשועבדים.

(טו) מתני', אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות, השיטה מקובצת הביא שהרא"ש כתב בשם הרמ"ה, דאף אם שניהם רוצים ליתן מזונות, הרשות בידיה לומר ממי תטול המזונות, והשני יצטרך ליתן לה דמי מזונות. ובשם תלמידיו רבינו יונה כתב דהוכיחו זאת, מהא דבסיפא קתני דהבעל נותן לה מזונות. ומשמע דברישא הדבר תלוי ברצון האשה.

(טז) רש"י ד"ה מאי לאו, בתוה"ד, וכתוב בו פלוני וכו'. ביאר הרש"ש, דאין כוונת רש"י דהחסרון הוא משום שלא כתב "אני", דאין מסתבר דמשום הכי מיגרע גרע. אלא כוונתו שלא נכתב בכתב ידו, כי אם אחר כתב לו. והוסיף, דרש"י לעיל בד"ה ה"ג לעולם, גבי פלוגתתם, נמי הוה מצי לפירושי הכי.

(יז) תוס' ד"ה והיא ניוזנת, בתוה"ד, למאן דאמר קצובין לחוד טרפה וכו'. מבואר מדבריהם, דמזונות בת אשתו חשיב דבר קצוב. וכן מבואר ברש"י בגיטין (נא.). ד"ה ניוזנת. אבל הרשב"א (שם) פליג, דכיון דפעמים השער ביוקר, ופעמים הוא בזול, לא חשיב דבר קצוב. והרא"ש (בפרק מציאת האשה סימן י"ב) כתב, דמזונות אשתו חשיב שאינו קצוב, משום דחייב נמי ברפואה, שאין לה קצבה. אבל בת אשתו דאין סברא שהתחייב לה אף רפואה, שפיר הוי דבר קצוב. ומיהו בתוס' לעיל (נ): ד"ה ומאי הוכיחו מהא גופא, דמחמת רפואה אין להחשיבה כאין לו קצבה. דהא בבת אשתו אמרינן דיש לו קצבה, אף דהתם חייב נמי ברפואתה[.]

(יח) תוס' ד"ה נשאת, כאילו התנה עמה. העיר המהרש"א, דדברי תוס' אמורים דווקא לשיטת ר' יהודה לעיל (נו). דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, דאילו לר' מאיר לא מהני תנאו, דלדידיה מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.

דף קב ע"א

(א) גמ', הן הן הדברים הנקנים באמירה. וכתבו התוס' ד"ה אליבא, בתוה"ד, שהרי אפילו באמירה בעלמא יש דברים שנקנים. ולקמן (בעמוד ב') מסקינן, דהטעם דקנו, משום דבהאי הנאה דקמיתחתני אהדדי, גמרי ומקני להדדי. והעיר הקובץ שעורים (אות שלו), דלכאורה האי טעמא מועיל בגדר ההיא הנאה, ואין זה "דברים בעלמא", אלא קנין גמור דמהני אף בקידושי אשה. וביאר, דטעמא דבההיא הנאה דקא מיתחתני אהדדי גמרי ומקני אהדדי. כיון דשניהן נהנין זה מזה, אין כאן קנין מטעם הנאה, אלא משום דגמרי ומקני בלא קנין. הלכך פשוט, דקנין כגון דא אינו מועיל אלא בממון, אבל לא בקידושי אשה. דאפילו תהא אומדנא דמוכח דגמרי ומקני, מכל מקום לא תתקדש בלי שתקבל מאומה, שהוא הפועל בקנין כסף. [ועדיין יש להסתפק אי כוונתו שקנין אמירה זה יועיל בממון מדרבנן, או אפילו מדאורייתא]. והנודע ביהודה (שו"ת קמא חושן משפט סימן כח ד"ה עוד) ביאר, דמועיל מתקנת חכמים. אבל החזון איש (אבן העזר נ"ה

הדף היומי

מסכת כתובות דף קב – דף קג

כו אייר – כז אייר התשע"ה

הבת אצל האם. והוכיח ממתניתין דקתני (קא:) הנושא את "האשה", דמשמע בין גרושה בין אלמנה.

דף קג ע"א

(א) **תוס' ד"ה ולא אמרן, בתוה"ד, המשכיר יאמר אית לי פסידא ויכול לבטל המקח קודם הזמן.** הקשה **הרא"ש** (בסימן ה'), דודאי לא מצי המשכיר לבטל השכירות, אף אם יש לו פסידא דהא שכירות ליומיה ממכר הוא כדאיתא **בבבא מציעא** (נו). ואם איכא פסידא לתרוייהו, יותר ראוי שיפסיד משכיר ויתקיים שכירות הריחיים עד זמנו. ואקושיה התוס' דאמאי הוצרך לטענה דטחון וזבין טחון ואותיב. תירץ, דלישנא יתירא נקט לאולמי למילתא, ואין הכי נמי דבלאו הכי נמי לא דמי למתניתין וכמו שכתבו התוס'.

(ב) **מתני', ונותנין לה מדור לפי כבודה. השיטה מקובצת כתב, דתלמידי רבינו יונה פירשו, דלא בעו לשכור לה בית, וכדאיתא לעיל (נד).** אלא דאם הניח בעלה הרבה בתים, והיתה רגילה להשתמש בחייו במדור המשובח, נותנין לה דמיו. עוד פירשו, דאם הייתה רגילה להשתמש פעמים במדור זה, ופעמים במדור גרוע ממנו, אינם יכולים לדחותה אצל הגרוע אלא נותנין לה המשובח.

(ג) **מתני', מפני שהיא ילדה והן ילדים. כתב בשיטה מקובצת דתלמידי רבינו יונה ורש"י במהדורא קמא פירשו, דמיירי באשת האב, ויש לבעלה בנים מאשה אחרת. דמצי אמרה, איני רוצה לדור עמהם כדי שלא נבא לאיסור אשת אב.** אבל אם היתה אמם של בנים אלו, אינה יכולה לטעון, דהא ליכא איסורא.

(ד) **רש"י ד"ה וקדמו, קודם שיבואו לבית דין. והוסיף הריטב"א, דדייק לישנא ד"וקדמו".** ועוד, דאי נימא דמהני מכירתם אף לאחר שזכו הבנות, לעולם יחזרו היתומים וימכרו, ותיבטל התקנה לגמרי. אלא ודאי דלאחר שזכו הבנות תו לא מהני מכירתן.

(ה) **גמ', התם לא משתעבדי לה מחיים. התוס' רי"ד (על הגליון) והריטב"א, גרסו "התם לא תפסו מחיים הכא תפסה מחיים".** וביאר הריטב"א, דלשון תפסה לאו דווקא, והכי פירושא, דהכא נשתמשה האלמנה במדור זה בחייו וכבר זכתה בו, ומשום הכי לא עשו כלום. מה שאין כן גבי נכסים מועטין, דלא זכו בהן הבנות עד לאחר מיתה.

(ו) **גמ', אין היורשין חייבין לקנותו. כתב בשיטה מקובצת, דרש"י במהדורא קמא ותלמידי רבינו יונה פירשו, דכיון דכתב לה "בבית" משמע דווקא כל זמן שביתו קיים, דכשנפל לא קרינן ביה תו ביתי.**

(ז) **תוס' ד"ה ה"ג שיפצא מאי, ושם דבר הוא. וביארו השיטה מקובצת והמהרש"א, דהספק אם יכולה לשפץ לכתחילה, אבל אי שיפצה לא מפקין לה כל זמן שהבית מתקיים. ודלא כפירוש רש"י ד"ה שיפצה.**

(ח) **גמ', לשון חכמים ברכה עושר ומרפא. הקשה המהרש"ל, אמאי נקטו גבי עושר, דווקא הך מתניתין, דאין המוכר יכול לחזור בו. וכי לא נמצא בש"ס עוד דיני מקח וממכר דנפקא מינייהו מלתא לענין חזרה. וכן לענין מרפא, הא איכא בכמה וכמה דוכתי עניני רפואות. ותירץ, דמהא דלא נקטו לומר "דברי חכמים", אלא "לשון חכמים" משמע דרצו לומר, דהמדקדק בלשונם ימצא שכיוונו לדבר בלשון צח ונקי, שיהיה כלול בו**

קדשו לאחר זמן אך הזכירו התנאים בשעת הקידושין, אבל אם קדשו אחר כך בסתמא, לא קנו וצריכים קנין אחר. אבל ר"י פירש, דאפילו קדשו אחר כך בסתמא קנו, דעל דעת תנאים הראשונים הם מקדשים.

(י) **גמ', בבתו נערה דקמטי הנאה ליריה. השיטה מקובצת ביאר בשם תלמידי רבינו יונה, דאפילו שזכות זו היא דבר מועט, מכל מקום כיון דהקידושין נעשין על ידו, והוא המקנה והאוסרה לעלמא, גמר ומקנה.**

(יא) **גמ', והאלקים אמר רב. כתב הריטב"א, דיכול היה לבטא בלשון זה שהוא לשון שבועה, אף שלא שמע כן מפי רב. כיון דיש לו הכרח לומר כן.** (יב) **רש"י ד"ה לא ניתן ליכתב, דלא לטרוף ממשעבדי. ובשיטה מקובצת הוסיף בשם רש"י במהדורא קמא, דאין אדם רוצה לעשות דברים הללו כמלוה בשטר. נדהיינו דכיון שהתחייב בלא קנין, אין בדעתו לשעבד נכסיו. וכיון דאפילו אם יכתבו לא יוכלו לגבות ממשועבדים, אין לכתוב. דחיישין שיגבו שלא כדין. וכתב באבן האזל (פ"ו מזכיה הי"ז), דהיינו דווקא אם כותב השטר בלשון עדות, אבל אם כותב בלשון התחייבות, הרי השטר עצמו מחייב ככל קנין, ושפיר גובין ממשועבדים.**

(יג) **גמ', שטרי ארוסין ונישואין. ופירש הרשב"ם בבבא בתרא (קסז:) ד"ה אין וד"ה נישואין, שטרי אירוסין, שטרי פסיקתא. ושטרי נישואין, היינו שטר כתובה. והריטב"א (בקידושין ט:), פירש, דהכל ענין אחד, דהיינו, שטר אירוסין שמביא לידי נישואין. והכסף משנה (פכ"ג מאישות הי"ג) כתב בשם הריב"ש, דאף דמלשון רב גידל "עמדו וקדשו" משמע, שההתנאה צריכה להיות דוקא בשעת קידושין, וכלשון רב גידל. מכל מקום נסתפק דאפשר דהוא הדין בשעת נישואין לאחר שכבר קידשו. ומשום דבההיא שעתא הוי גמר חיתון ואיכא איקרובי דעתא. והא דרב גידל נקט "וקידשו", היינון לרבותא, דבקידושין בלבד מהני. ווסיים דכן משמעות לשון הרמב"ם (בפי"א ממכירה) שלא הזכיר אלא שעת נישואין.**

(יד) **תוס' ד"ה ניתנו ליכתב, בתוה"ד, הא מדעת שניהם כשאומר לו לכתוב. המהרש"א העיר, דאינו כפירוש רש"י ד"ה ניתנו. דלפירושו אפילו אם רוצים לכתוב אין יכולין לכתוב. וכמו שכתב הרא"ש (סימן ג).**

(טו) **תוס' ד"ה הכא, בתוה"ד, הפקחין היו כותבין וכו', דלא קני באמירה. ביאר המהרש"א, דמשמע דלא קני באמירה אפילו לענין לגבות מן המחוררין, דהא לא קתני הכא דיוון אותן ממשועבדים.**

(טז) **בא"ד, והיא ניוזית מנכסים משועבדים אלמא דכותבין. המהרש"א ביאר המשך דבריהם, דלכאורה מאי מייתי ראייה מינה. הא איכא למימר דלגבות ממשועבדים בעי כתיבה, אך לגבות ממחוררים סגי באמירה. ולחכי הוסיפו תוס', דסלקא דעתך דמאי דקתני במתניתין דגובין ממשועבדים, היינו משום דרגילות הוא לכתוב כל שעה, ועל כרחך משום דלא קני באמירה. והמתרץ השיב לו, דמיירי שאירע שקנו מידו, ולעולם אימא לך דאין כותבין. והוסיף המהרש"א, דלחכי לא כתבו הכא התוס' דהוא הדין דהוה מצי לשנויי בשכתב לה, כמו שכתבו בריש דבריהם. משום דאם היה כותב לה, הוי תלינן דרך הרגילות לכתוב, וכמו שהבין המקשן.**

(יז) **גמ', הבת אצל האם. כתב הרא"ש (סימן ד'), דיש אומרים דדווקא באלמנה לא שבקין לבת להיות אצל קרובי אביה, אבל בגרושה שבקין לה אצל אביה. אבל הרמ"ה כתב בשם תשובות הגאונים, דבגרושה נמי**

(יז) גמ', **אנא אתורה ומצוות קא בכינא**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דודאי הבוכה משום יראת מיתה הוא סימן רע, והכא בוכה היה על תורה ומצוות שיתבטלו ממנו, וכדאמרין **בשבת** (קנא:>) במתים חפשי. **והעיון יעקב** הוסיף, דכן מצינו במשה רבינו שזלגו עיניו דמעות בשעת מיתה כדאמרין **בבבא בתרא** (טו.), והיינו משום שנתאוה לקיים מצות התלויות בארץ.

(יח) גמ', **ורבי סבר לא אפגריה**. ביאר **העיון יעקב**, דאף שאם יהיה ראש ישיבה ילמד אף עם התלמידים. מכל מקום אפשר לקיים על ידי אחרים, מה שאין כן מטעמא דגדולים מעשה חייא דאי אפשר על ידי אחרים. ועוד, דשכר מלמדי תינוקות גדול טפי וכדאיתא **בשבת** (קסט.) דלימוד הקטנים הוא הבל שאין בו חטא וחשיב טפי.

(יט) גמ', **מסר לו סדרי חכמה**. פירש **העיון יעקב**, דהיינו כגון הא דאמרין **באבות** (פ"ג מ"ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכו', וכן הא דאמרין **באבות** (פ"ה מ"ז) שבעה דברים בחכם וכיוצא בזה. **והעץ יוסף** פירש, דהיינו מעשה מרכבה ומעשה בראשית וכיוצא באלו.

(כ) **תוס' ד"ה מזומן**, תימה וכו' היינו בלא דין ובלא יסורים. **והבאר שבע (סנהדרין צ.)** תירץ, דלשון "עולם הבא" הנזכר בכל הש"ס, כולל הרבה מדרגות חלוקות זו מזו, אחת גדולה ועליונה יותר מחברתה, ובזמנים נפרדים ורחוקים זה מזה. אבל העולם הבא דחלק דסנהדרין, היינו מדרגה למטה הימנה, הרבה מאד ממדרגת עולם הבא דסוגיין, שהיא המדרגה הגדולה האחרונה שאין למעלה הימנה, הבאה לו לאדם אחר תחיית המתים באחרונה, שלא יזכו אליה כל אדם אלא הצדיקים הגמורים, עיין שם שהאריך הרבה.

דף קד ע"א

(א) גמ', **ידקר בחרב**. ביאר **בהגהות יעב"ץ**, דמתוך שגזרו שלא יאמר אדם שמת, לא היה יכול למות, דאם ימות, לא יהיה מי שיודיע לאחרים שיתעסקו בקבורתו, ונמצא דיהיה מוטל בבזיון. ורק כשנתנו רשות לבר קפרא לילך, נתאפשר הדבר שימות.

(ב) גמ', **ולא נהניתו אפילו באצבע קטנה**. פירש **העץ יוסף**, דלא כיוון בענייני להנאת עצמו כי אם הכל לכבוד ה' ותורתו, וכמו שכתב **הרמב"ם** (פ"ג מדעות ה"ב) שמי שאוכל כדי שיהיה גופו בריא לעבודת ה' ולא להנאת עצמו, מאכלו גם כן נחשב למצוה.

(ג) גמ', **שם**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דבמיתתו לא יחסר אלא שלימות המעשה שהוא בגוף, אבל שלימות חלק השכלי שהוא כח הנשמה, אדרבה מתחזק בעולם הבא. ולכך הזכיר שלימות המעשה שהיה בו בחיותו, שיגע בעשר אצבעותיו בתורה ובמצוות ולא נהנה אפילו באצבע קטנה, ורמז בזה על שלימות המעשה דהיד היא עיקר כלי המעשה.

(ד) גמ', **והי רצון שיהא שלום במנוחתו**. ביאר **הרי"ף** (בעין יעקב), דפעמים הקב"ה נוטל הצדיק מפני הרעה שעתידה לבא על הדור, ועל ידי מיתת הצדיק מתכפר להם ובטלה הרעה, וזהו שהתפלל שעל ידי מותו תבא כפרה על הדור ויבוא שלום עליהם.

(ה) מתני', **כל זמן שהיא בבית בעלה גובה וכו' שיש בכ"ה שנים שתעשה**

גם לישנא דברכה עושר ומרפא. ומפרש, דהיינו מדלא נקט הוצאת הבית אלא ברכת הבית, וכן בשאר הדברים נקט **לישנא** דישתמע מיניה נמי ענין עושר ורפואה.

(ט) גמ', **שובר את מקומו**. כתב **תלמיד הרשב"א**, דמהכא מוכח, דהמשכיר בית לחבירו. אף דיש לו בו תפיסת יד, קונה לשוכר מדין חצר.

(י) גמ', **הזהרו בכבוד אמכם**. השיטה **מקובצת הביא דרש"י במהרורא קמא ותוס' הרא"ש** פירשו, דהא דנקט הכא להאי ברייתא, דקתני בה הזהרו בכבוד אמכם. היינו אגב דנקט לעיל דנותנין לאלמנה מדור לפי כבודה.

דף קג ע"ב

(יא) גמ', **משום יקרא**. השיטה **מקובצת הביא דרש"י במהרורא קמא** פירש, דהיקרא דכרכין הווי, משום שהיו מספידים ברוב עם יותר מבעיירות. עוד פירש, דזילותא נמי איכא אם יספידוהו בעיירות, משום דאין ראוי לצדיק כמותו יספידוהו במיעוט בני אדם.

(יב) גמ', **שם**. כתב **המהרש"א** (חידושי אגדות), דאף על גב דאין לך גדול בענווה מרבינו הקדוש, וכדאיתא **בסוטה** (מט.) דמשמת רבי בטלה ענווה. מכל מקום תבע יקרא במותו, דאין יכול למחול על כבוד התורה. והוסיף, דהאי דקאמר "דבטלה ענווה" היינו אפילו לגביו, שהרי תבע יקרא משום כבוד התורה. והקשה **העיון יעקב**, דהא תלמיד חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, ואפילו נשיא, כדאיתא **בקיודשין** (לב:). ותירץ, דהני מילי מחיים ומשום דתורתו דיליה (וכדאיתא שם), אבל לאחר מותו אין בידו למחול.

(יג) גמ', **דלא עדיפנא ממשוה רבינו**. הקשה **המהרש"א** (חידושי אגדות), דלכאורה אכתי עדיפא ממשוה, דהתם לא ספדוהו כלל לאחר שלשים ואת רבי ספדו ביממא או בלילא. ותירץ, דכיון דהוא לא צוה אותם על כך אלא מעצמם עשו כן, לא איכפת לן. **והעץ יוסף** תירץ, דלמשה רבינו נמי ספדו כל י"ב חדש בלילא, ודייק מדכתיב ו"יתמו ימי בכי", דמשמע ימים ולא לילות.

(יד) גמ', **ההוא ממלא מקום אבותיו**. הקשה **המהרש"א** (חידושי אגדות), הא יהורם מלך רשע היה וכדכתיב ביה "ויהרוג את כל אחיו". ותירץ, דבחייו יהושפט אביו כשר היה, ורק אחר כך סרח.

(טו) גמ', **מת בערב שבת סימן יפה לו**. ביאר **העיון יעקב**, דחזוין כן גבי אדם הראשון, דכתיב גביה, "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", והרי לא מת באותו יום. מיהו, נתקיימו הדברים במה שהקדוש ברוך הוא ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, מסתמא מת ביום שישי ונתקיים "ביום אכלך". וכן מצינו דמשה רבינו מת בערב שבת, דלפי שהיה מבחר הברואים דין הוא שימות בערב שבת, דהוא יום יצירת האדם. והכי נמי כל מי שמת בערב שבת סימן יפה לו, דמורה שלא מת מחטאו עצמו אלא מחטא אדם הראשון, "בעטיו של נחש".

(טז) גמ', **בערב יום הכיפורים סימן רע לו**. כתב **העיון יעקב**, דמעשה בחסיד אחד שמת בערב יום הכיפורים, ודרש עליו גדול אחד, דהטעם דמי שמת בערב יום הכיפורים סימן רע לו, היינו משום שמת בלא תשובה, אבל האי חסיד ששב בכל יום שמא ימות למחר, אף ערב יום הכיפורים חשיב גביה כמורצאי יום כיפור וסימן יפה לו.

(ג) בא"ד, שם. המהרש"א הביא, דמהרש"ל גרס "הואיל וגובה בה לרב". וכוונת התוס' לומר, דכיון דלרב גובה תוספת על ידי הכתובה, אם כן ליכא ראייה דיהינן כתובה יוצאת מתחת ידה אף לענין מנה ומאתים. ודחה דבריו, משום דאכתי איכא למימר דמיירי בדליכא תוספת, דעל כרחך מהני כתובה לענין מנה מאתים.

(יד) גמ', בכתפאי אמטאי לה. כתב הרא"ש (סימן ז) בשם רבינו חננאל, דהא דקתני במתניתין דאם היא בבית אביה אינה גובה כתובתה לאחר כ"ה שנה, היינו דווקא באינה ניוזנית, אבל אם היא ניוזנית גובה כתובתה לעולם וכדחזינן בהך עובדא דר' חייא אריכא. ושאני הכא דהביא לה בכתפיה, ולכך בושה לתבוע כתובתה. אבל היכא דלא נתנו לה אלא דמי מוזנות, לא תגבה כתובתה לעולם כיון דאינה בושה כל כך, והיה לה לתבוע כתובתה.

(טו) גמ', אמר לה לית לך מוזוני. ביאר היעב"ץ, דאמר לה הלא אפילו עד כאן לא הייתי חייב לתת לך מוזנות בבית אביך, אלא משום דבמה שלא תבעת כתובותיך, נתתי לך מוזנות בטובת הנאה של הכתובה לפנים משורת הדין, והשתא דפקע חוב הכתובה, שוב איני חייב לך כלום.

(טז) רש"י ד"ה ליהדר לי פורא, בתוה"ד, לוקח מאימתי אוכל פירות. העיר הרש"ש, דברש"י על הרי"ף (סב. מדפי הרי"ף) ד"ה מאימא דכתיבא, ליתא תיבת "לוקח", דהא בבעל חוב עסקינן. אך הוסיף דרש"י לקמן ד"ה אשקול נמי קרי ליה לוקח.

(יז) תוס' ד"ה ה"ג אתיא לקמיה דרבה, אבל רבא סבר וכו'. המהרש"ל כתב, דאף אי גרסינן "רבא" יש ליישב, דהכא שדנדוהו וסירב לקיים הפסק, מודה רבא דאכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה, ולא אמר רבא דמכי שלמו יומי דאכרזתא, אלא במי שאין לו לשלם או מלוה שבא ליטרוף מלוקח.

פרק שני דייני גזירות

דף קה ע"א

(א) מתני', תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה. בשיטה מקובצת הביא דתלמיד רבינו יונה ביארו, דהטעם שאינה נשבעת על המזונות בפני עצמן, משום שעתידה לישבע בעת גביית כתובתה. ואז תכלול בשבועתה אף ענין זה שלא הניח לה בעלה שום דבר למזונותיה, אך לא פטרה לגמרי משבועה על המזונות. אמנם הגר"ע הביא מהמהרי"ט, שדייק מסיפא, דקתני "לא תשבע אלא בסוף". דאתי לאשמועינן, דאפילו אם פטרה בעלה מלישבע על גביית הכתובה ואינה עתידה לישבע בסוף, מכל מקום לא תשבע בתחילה על המזונות.

(ב) רש"י ד"ה גוזרין גזירות, קנסות. פירש הריטב"א, דקנסות לאו דווקא דהא ממונא הוא, אלא שהיו פוסקין סכום מסוים לתשלומין יותר ממה שהזיק, והיו כמו קנסות.

(ג) גמ', גוזרי גזירות בירושלים היו נוטלים וכו' הלשכה. כתב השיטה מקובצת דהראב"ד, ביאר הטעם משום שגזירותיהם היו לצורך עבודה. דעל כל עובדי עבירה היו גוזרין גזירות, וקונסין אותן כדי לייסרן בין במקדש ובין בגבולין, ומשום הכי חשבינן לה כצרכי עבודה. והחזון איש

טובה כנגד כתובתה. פירש רש"י שנותנת מנכסי היתומים לחם ומלח לשכניה. ובתוס' רי"ד פירש, שבאלו כ"ה שנה יש שיעור שתעשה טובה לעניים המחזרים בבתיים כנגד כתובתה. ובשיטה מקובצת ביאר בשם תלמיד רבינו יונה, שיש בכ"ה שנה שתעשה טובה לאחרים כשיעור הכתובה והנדוניא שלה, ומשום הכי אמרינן מסתמא מחלה. ודייק השיטה מקובצת דביארו הטעם שמפסדת גם משום שמסתמא מחלה. אבל מרש"י ותוס' רי"ד לא משמע כן. ועיין לקמן אות י'.

(ו) מתני', וחכמים אומרים כל זמן וכו'. בשיטה מקובצת פירש בשם רש"י במהדורא קמא, דרבנן סברי דלטובה לא חיישינן. והתוס' רי"ד כתב, דאדרבה ליתומים נוחא מה שעשתה טובה עם העניים משום מצוה.

(ז) מתני', מזכירין כתובתה. ביאר תלמיד הרשב"א, דבהזכרה לכד שאומרים ליורשים לא מחמת מחילה אנו שותקים, סגי. ואין צריך לתובעם בבית דין, והביא דכן איתא בירושלמי (פי"ב ה"ה).

(ח) מתני' שם. כתבו תלמידי רבינו יונה (בשיטה מקובצת), דבשבועות (מח.). מוקמינן למתניתין בנשבעה ומתה, אבל אם לא נשבעה קודם שמתה שלא תפסה כלום, אין הירושין גובין כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו.

(ט) רש"י ד"ה לזמן גמלא שיוחא, המשא לפי הגמל. ותלמיד רבינו יונה (בשיטה מקובצת), הוסיפו דשיחא מלשון "חמותי ראיתי אור" דמתרגמינן שיחנית, והמשא נקרא בשם זה על שם שהבהמה מתחממת בו.

(י) גמ', שם. הקשה השיטה מקובצת לשיטת רש"י ותוס' רי"ד (לעיל אות ה'), כיון דטעמא דר"מ אינו אלא משום טובה, פשיטא דתשלש. אמנם לשיטת תלמידי רבינו יונה דפתח טעמא דמחילה בהדי טעמא דטובה אפילו לר"מ, אתי שפיר. נדיש לומר דמחלה דוקא היכא שהגיע לסכום הכתובה. והתוס' רי"ד פירש, דהספק, דילמא דוקא כשעולה הטובה כנגד כל כתובתה דלאו בת גבייה כלל, מפסדת כתובתה. אבל קודם שישלימו כ"ה שנים, יש לומר, דכיון דבת גבייה היא, מתוך שגובה מקצתה, גובה הכל. וביאר השיטה מקובצת דבריו, דיח לומר, דלר' מאיר נמי מסתמא נוחא להו ליתומים מה שנותנת לשכנותיה ולעניים, ואי אפשר לפרוע הכתובה מדמים אלו. מיהו אמרו חכמים, דמה שמתקבץ בתוך כ"ה שנים [כיון שהוא סך הכתובה], ניתן לתשלומים ולא יפרעו כתובה כנגדם.

דף קה ע"ב

(יא) גמ', תנאי כתובה ככתובה דמי. הרי"ן (סב. בדפי הרי"ף) הביא דבירושלמי (פי"ב ה"ה) תלו להאי פלוגתא בפלוגת דאמוראי, אם תוספת גביא מויבורית ככתובה עצמה, או דגביא מבינונית כבעלת חוב. וכתב הרי"ן, דדווקא בתוספת פליגי אבל נדוניא דינה כחוב.

(יב) תוס' ד"ה אמר רב הונא, בסוה"ד, הואיל ואינה גובה בה לרב. ביאר המהרש"א, דכיון דמתניתין מיירי כשאין כתובה יוצאת מתחת ידה וחייב מודה, אם כן הא דקאמר הכא דיח לה תוספת אפילו לאחר כ"ה שנים, איירי נמי בשאין כתובה יוצאת מתחת ידה. והשתא תיקשי לגבי מה אמרו דשטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה לעולם, הא מנה מאתים אינה גובה אלא בגט או בעדי מיתה, כדאיתא לעיל (פט.). ותוספת הא אמר הכא דיכולה לגבותו אפילו כשאין שטר יוצא מתחת ידה.

נחשב לקרוב. אבל בנכרי דליכא פסול בדיין הקרוב לבעל דין, הוא הדין דליכא איסור שוחד. אבל **הפתחי תשובה** (סק"ג) הביא **דהחיות יאיר והדברי משפט סברי**, דאסור ליתן שוחד אפילו לנכרי.

(יא) **תוס' ד"ה לא, בתוה"ד**, אינו אלא חומרא בעלמא. הקשה **המהרש"א**, דלכאורה באופן דפרח גדפא ארישיה, דמי לשוחד דברים, וילפינן לה מדלא כתיב "ובצע לא תקח", והיאך כתבו תוס' דהוא חומרא בעלמא. ותיירץ, דאסמכתא בעלמא היא. אך הביא **דהרמב"ם** (פכ"ג מסנהדרין ה"ג) כתב, דהוא מעיקר הדין. **והדרכי משה** (בסימן ט) כתב בשם **המהרי"ק**, דכל האיסור אינו אלא באופן דמוכח שעושה הטובה מחמת שצריך לדון בפניו, אבל בלאו הכי שרי.

(יב) **גמ', אייתי ליה זוגא דרבנן**, הקשה **המהרש"א** (חידושי אגדות), אמאי לא מייתי שלשה דרבנן, דהא שנים הוו בית דין חצוף כדאיתא **בסנהדרין** (ג). ותיירץ, דמה שהחמיר לפסול עצמו לדונם היינו ביחידי, כיחיד מומחה. אבל עם ב' אחרים שפיר היה דנם. אך העיר, דלפי זה היה לו לומר "אותיב זוגא דרבנן **בהדיה**". לכך תירץ, דהנך ב' היו מומחים, ובאחד מהם נמי הוה סגי, אלא דלקח שנים, כדי לראות אם יכוונו השנים לדעתו לזכות אותו פלוני. אבל אם היה לוקח שלשה, הרי אף אם לא יכוונו לדעתו, יתכן דאחד מהם לא הסכים עמהם, אלא הסכים לדעתו.

(יג) **גמ', כאילו מקריב ביכורים**. ביאר **העיון יעקב**, דהבאת ביכורים היא להראות שאינו כפוי טובה, ומכיר שנתן לו הקב"ה את הארץ, כמו שפירש **רש"י בפירוש התורה** (דברים כ"ו ג). והכא נמי המביא דורון לתלמיד חכם, שמכיר דזכותו מגין ומציל על בני דורו, ומחזיק לו טובה על כך. נחשב כאילו מקבל פני השכינה בהבאת ביכורים.

(יד) **גמ', רבי ישמעאל וכו' לא קביל מיניה**. הקשה **הרי"ף** (שבעין יעקב), אמאי לא קביל מיניה יקבל מיניה ולא ידון אותו. ותיירץ, דחשש שאם יקבל ממנו, לא ישתוק מלדבר איזה דבר זכות ולומר אי בעי טעין הכי, דהא אפילו השתא שלא קיבל ממנו, עלתה במחשבתו מחשבות אלו לזכותו, כל שכן אי יקבל ממנו. והוסיף, דרב ענן דקביל מההוא גברא כינתא דגילדני, נמי משום הכי הוצרך לשולחו קמיה דרב נחמן, ולא הושיב זוגא דרבנן.

דף קו ע"א

(א) **גמ', איסתתם טענתיה**. הקשה **הריטב"א**, מהא דאיתא **בשבועות** (ל). דרב יוסף שלח לר' נחמן, עולא חברינו עמית בתורה ובמצוות, ואמרין שם דעבד הכי בכדי שיקדים את דינו. ואמאי לא חיישינן לאיסתתם טענתיה. ותיירץ, דכשתלמיד חכם גופיה בא לדון לא חיישינן לכך, דידעי אינשי דמקדימין אותו לפי שהוא תלמיד חכם. אבל הכא דלא היה חבר, וגם לא קרובו של חבר. אלא דר' נחמן טעה, על כן סבר הבעל דין דר' נחמן מחניף לו, ואיסתתם טענתיה. אמנם **התוס' בשבועות** (ל). **ד"ה למישרי** כתבו בחד תירוצא, דאף תלמיד חכם עצמו אין מקדימין אותו אלא אם באו בבית אחת.

(ב) **גמ', שם**. כתב **הריטב"א**, דתלמיד חכם שבא לדין, דנין אותו מיד אפילו אם התחילו לדון אחרים. דאף דאיכא מצוה לדון את הבא ראשון, מכל מקום עשה דכבוד התורה עדיף. אבל כבוד קרובו של תלמיד חכם אינו

(סימן קמח לדף נד) כתב, דהוה צורך עבודה משום שאם יתרבו הגולנים יביאו גזל לעולה.

(ד) **גמ', נוטלין שכרן תשעים ותשעה מנה**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דהמנין הוא לכל שנה, דלג' דיני גזירות איכא ג' בתי דינים של כ"ג, ונמצא דלכל בית דין איכא ל"ג מנין שהם קמ"ג זוחים (וקצת יותר) לכל דיין, ושיערו חכמים שיש בזה כדי סיפוקו לכל השנה, ואם לא ספקו בזה כגון שנתייקר השער מוסיפין להם.

(ה) **גמ', הנוטל שכר לדון דיניו בטלים**. ביאר **הריטב"א בקידושין** (נח:), דהוא קנס חכמים על שעבר על מה שאמרו חכמים **בבכורות** (כט). דמה אני בחינם אף אתם בחינם. ואם נטל שכר צריך להחזירו, דכיון דנתבטל הדין, נמצא שלא נהנה ממנו הבעל דין. אבל **המקנה** (שם) כתב, דהטעם שצריך להחזיר השכר, משום דכיון דעבר על האיסור דמה אני בחינם, אי עביד לא מהני. [ונפקא מינה, היכא דלא שייך הך קנסא, כגון המלמד לחבירו בשכר דעבר על הך איסורא, אבל אהנו מעשיו שנהנה חברו ממנו. דלהריטב"א אין צריך להחזיר הממון, ולהמקנה צריך, דסוף סוף אי עביד לא מהני].

(ו) **גמ', אלא אפילו לזכות את הזכאי**. הקשה **המהרש"א** (בחידושי אגדות), נימא דהתם נמי אסור משום דאתי לאצלווי דינא, וכדמשמע **ברש"י בחומש** (דברים ט"ז י"ט), דפירש "דמשקיבל ממנו שוחד אי אפשר שלא יטה את לבבו אצלו להפך בזכותו". וכן אמרינן (בעמוד ב') דמשנוטל שוחד, איקרא דעתא לגביה. אבל היכא דנוטל משניהם דלא אתי לאצלווי דינא, אימא דשרי.

(ז) **גמ', ומסמין עיניהם שנאמר כי השוחד יעור פקחים**. **המהר"ם שיש** דייק, דהכא דכתיב "יעור פקחים" דמשמע עיור ממש, דקאמר מסמין עיניהם. ואילו בסמוך דמייתי קרא ד"עיני חכמים" דריש ליה על סמיות הלב. אך ציין **רש"י בחומש** (שמות כ"ג ח) הביא ב' הדרשות על האי קרא, דפירש הפסוק "יעור פקחים" דאפילו חכם בתורה ונוטל שוחד סוף שתטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה מאור עיניו.

דף קה ע"ב

(ח) **גמ', מאי טעמא דשוחדא**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דקאי אמקבל שוחד כדי לשפוט צדק, דמאי טעמא קרי ליה שוחד, ומשני דאיקרא ליה דעתיה ואי אפשר לו לדון משפט צדק. והא דקרינן ליה שוחד אפילו דאינו מתכוין להטות משפט, משום דהוה כגופיה והוא "כחד".

(ט) **תוס' ד"ה אפילו צדיק, ורשב"ם פ"י וכו'**. ביאר **המהרש"א**, דהוקשה לתוס', דלפירוש הא' דאפילו הוא צדיק וכו' הוא פירוש לקל וחומר לרשעים, ואפילו הוא חכם הוא פירוש לקל וחומר לטפשים, הלא אין זה במשמעות המאמר. ועוד, דכיון שכשנוטל שוחד בראשונה נעשה רשע וטפש, הדרא קושיא לדוכתא, דאטו רשע וטפש בני דינא נינהו. ולכך פירש רשב"ם דאין זה פירוש לקל וחומר אלא חזר בו, ומדייק באופן אחר.

(י) **רש"י ד"ה שהוא חר**, הנותן והמקבל נעשים לב אחד. הוכיח מכאן **האורים ותומים** (סימן ט' סק"א), דשרי ליתן שוחד לדיין נכרי, כיון שכל האיסור אינו אלא היכא שקרוב פסול לדון, דבכהאי גוונא על ידי השוחד

ואף דיש בזה איסור השתמשות, וכן כתבו התוס' לעיל (כט.) ד"ה אלו, דמהני הפקר בית דין בממון הקדש. ובקובץ שיעורים (ח"ב סימן כ') ביאר הטעם, דהאיסורים הם בתולדה מה"ממונות" של הקדש, ואם יפקע הממון הקדש ממילא נפקעו האיסורים.

(י) רש"י ד"ה המגדלות, בתוה"ד, לעסוק בשריפתה. הרש"ש העיר, דלא נזכר בשום מקום דהם היו מתעסקין בשריפתה.

(יא) בא"ד, ומלוי מימיה ולהוות כל ז' וכו'. תוס' בסוכה (כא.) ד"ה ומביאין כתבו, דרק מילוי כשר בקטנים, אבל קידוש המים צריך להיות על ידי גדול, ולא היו יכולים לקדש. אבל התוס' יו"ט (פ"ג דפרה מ"ב) הביא דעת הרמב"ם (פ"ב מפרה ה"ז) דאף קידוש המים היה על ידי קטנים.

דף קו ע"ב

(יב) גמ', כלי שרת מהו שיעשו וכו', איתביה וכו'. הקשה השיטה מקובצת, הא כיון דידע רב הונא להך קרא ד"וככלותם", דשמעת מינה דמביאין מבדק הבית, אם כן מאי מספקא ליה. ואין לפרש דמספקא ליה אי מביאין רק מבדק הבית, או דאפשר להביא גם מתרומת הלשכה. דאם כן הוה ליה למיבעיא "כלי שרת מהו שיעשו מתרומת הלשכה". ועוד, דמלשונו וטעמו לא משמע הכי. לכך פירש, דרב הונא לא בעי אלא היכא דגבו ולא הותירו, דבהותירו הוה פשיטא ליה דעושין מהן כלי שרת. ופשיט ליה רב, דאפילו בגבו והותירו אין באין אלא מתרומת הלשכה. ואותיב ליה מקרא ד"וככלותם", ומשני ליה, דהתם היינו תרומת הלשכה, וכתנא דבי ר' ישמעאל דמוקי קרא ד"ושאר הכסף" בתרומת הלשכה. והוכיח כן, מדכתיב בנביאים ד"לא יעשה בית ה' ספות", והיינו דאין לעשות כלי שרת מבדק הבית אפילו אם גבו והותירו. והא דקאמר "אי הכי קשו קראי אהדדי" ומשנינן כאן שגבו והותירו וכו', אתי לשנויי שיטת רב הונא דקבעי מיניה דרב, אבל לרב גופיה לא איצטריך, דאיהו סבירא ליה כר' ישמעאל. ובשם רש"י במהדורא קמא פירש, דמאי דמשני כאן שגבו והותירו, אתי לשנויי דברי רב דבזה גובין מבדק הבית, ובלא הותירו אין גובין אלא מתרומת הלשכה.

(יג) תוס' ד"ה וכי גבו, אבל אהנך דלעיל וכו'. כתב המהרש"ל, דמוכח מקושייתם דלא פירשו כרש"י ד"ה שגבו. אלא פירשו, כאן שגבו והותירו מתרומת הלשכה, וכאן שלא הותירו מתרומת הלשכה דבכהאי גוונא יכולין לעשות כלי שרת מבדק הבית. ולכך הקשו תוס' מאי שנא מבית גרמו דהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ולא ממותר תרומת הלשכה. והוסיף, דלישנא ד"גבו" משמע דאיירי בגביית שקלים ולא בבדק הבית. והמהרש"א תמה עליו, דלפירושו היה להגמ' להוכיח דתרומת הלשכה דקאמר רב, היינו מותר תרומת הלשכה, וכדמוכח בסמוך בדעת ר' ישמעאל. עוד הקשה, דאי מיירי בתרומת הלשכה הוה ליה למימר "תרמו והותירו", ולא "גבו והותירו". לכך כתב, דתוס' לא פליגי ארש"י, ואפילו הכי הוקשה להם, דמאי שנא הכא דפריך "וכי גבו והותירו מאי הוה", ואילו לעיל (בעמוד א') גבי בית גרמו, פשיטא ליה דנוטלין מתרומת הלשכה אף דאין עומד לכך.

(יד) רש"י ד"ה מאי זה וזה, מאי פירושא. והריטב"א פירש, דמקשה מאי טעמא דידהו ומייתי עלה טעמא דרבי עקיבא.

אלא מדרבנן, ולא דחי עשה דאורייתא. והכא שהקדים ר' נחמן לדינו דההוא גברא מיירי כשעדיין לא התחילו לדון את הראשונים, דאז איכא מצות עשה ד"ושפטתם צדק" לדון כל אחד מהם, וכיון דסבור היה דהוא קרובו של חכם אית ביה נמי מצוה מדרבנן דכבוד חכם, ומשום הכי יש להקדימו.

(ג) רש"י ד"ה האי עשה, מצות וכו' ושפטתם צדק. תמה המהרש"א (חידושי אגדות), דהיאך משמע מהאי קרא דדינא דיתמי תחילה. לכך פירש, דהמצוה להקדים להנהו יתמי היה משום שבאו תחילה, דמשום הכי אמרה זאת הגמ'. וילפינן בסנהדרין (ח.) מ"כספן כגדול תשמעון" דדין פרוטה יהיה חביב בעיניך כדין מאה, ונפקא מינה דיש להקדים הבא ראשון. והעיר, דלשיטת הרמב"ם (פכ"א מסנהדרין ה"ו) דיש להקדים דין היתום מדכתיב "שפטו יתום". אפילו היו באין בבית אחת היה לו להקדים היתום אי לאו דכבוד תורה עדיף, ואמאי הוצרכה הגמ' לומר דהוה קאי דינא דיתמי קמיה.

(ד) גמ' אותיב בתעניתא וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דרב ענן נכשל בתרתי. חדא, דלא היה לו לקבל הכנתא דגילדני, כיון שהביא לו משום שוחד דברים. ועוד, דנגרם תקלה על ידו כאשר איסתתם טענתיה דבעל דינו קמיה דר' נחמן, ומשום הכי הוצרך לישב בתענית כדי לכפר על אכילת הדגים קטנים, וכן הוצרך לישב בתיבה על מנת לכפר מה שנבעת הבעל דין בגרמתו.

(ה) גמ', אנא איבעי רחמי. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), הא אשכחנא בכמה דוכתי דהיו מבקשים רחמים בעת הרעב וכדאיתא בתענית (ח.): ואמאי לא נשאו "קל וחומר" מאלישע. ותרין, דהתם מיירי ברעב של כליה, דכהאי גוונא ודאי יש לגזור תענית ולבקש רחמים, אבל הכא מיירי ברעב של בצורת, דהגשמים מועטים והשער ביוקר. דאין צריך לבקש רחמים אלא משום דוחקא דתלמידים. ועל זה דנו קל וחומר מאלישע דהיו אצלו יותר תלמידים בעת הרעב ולא ביקש רחמים, וכל שכן דאינהו אין להם לבקש רחמים על כך.

(ו) גמ', ונפצי גלימיהו הוה סליק אבא. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), שלאחר שקמו מלימודם לא נתעסקו בחיי שעה, רק במדות הטובות שנמשלו לבגדי הצדיקים כמו שכתוב "בכל עת יהיו בגדיך לבנים". וזה כוונתם דאבק בגדיהם מכסה ליומא, היינו דאבק מדותיהם הטובות מבטל כח העובדי כוכבים, דהם עובדים לחמה ומזלם החמה, וכדאיתא בסוכה (כט.) דחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים.

(ז) תוס' ד"ה כנגד ז' שערים, בתוה"ד, והמעין שם ימצא דשער הקרבן דפ"ק וכו'. ביארו המהרש"א והזרע יצחק, דהוצרכו לומר זאת, משום דקשיא להו, איך יתכן לומר דהנך דפ"ב הם הם דפ"ק, הא בשערים הצפוניים נמצאו שם שמות דלא חשיב בפ"ק. וכתבו דאין לתמוה כן, דהא המעין שם ימצא דשער הקרבן דפ"ק קרי ליה בפ"ב שער הבכורות. אם כן גם הנך, אותם שערים הם ומאיזה טעם שינה שמותם.

(ח) רש"י ד"ה מגיהי ספרים, והפקירו תרומת הלשכה לכך. ובשיטה מקובצת כתב בשם תלמיד הרשב"א, דמיירי בספרים שהיו הכהנים לומדים בהם הלכות עבודה.

(ט) בא"ד, שם. מבואר מרש"י, דשייך הפקר בית דין אף על ממון הקדש

הקשה **המהרש"א**, אמאי לא תירצו בפשיטות, דדוקא בהלך למדינת הים סובר דחיישינן לצררי ובעינן שבועה. מה שאין כן במת על מטתו לא חיישינן להכי. ועוד, דלשיטת חנן נמי איכא רבותא בהלך למדינת הים, דאפילו הכי לא חיישינן לצררי ולא בעינן שבועה. ותיריך **הפני יהושע**, דעיקר קושית התוס' אליבא דרב פפא, דמפרש טעמא דשמואל, דחיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך. ומדלא סבר כר' זביד דטעמא משום צררי, על כרחך דסבר רב פפא דליכא למיחש לצררי אף בהלך למדינת הים, טפי ממי שהוא בפנינו. ולכך הקשו, מאי שנא מת בביתו מהיכא דשמעו שמת. (ז) **תוס' ד"ה ואם בא ואמר פסקתי**, פירש רש"י וכו' ונראה לרבי וכו'. ביאר **המהרש"א**, דשורש פלוגתתם, דרש"י פירש דסיפא ד"אם בא ואמר", קאי אף אבני כהנים גדולים דאמרי תשבע. ואם כן, על כרחך דהאי נאמן היינו בשבועה, ותחזירי מה שנתנו לה בית דין. אבל תוס' פירשו, דלא קאי אלא אדברי חנן דאמר לא תשבע, ולהכי פירשו דהאי נאמן היינו להצריכה שבועה. וכן מבואר ברא"ש (סימן א), ועיין באות הבאה.

(ח) **רש"י ד"ה נאמן**, ובשבועה. תמה **הרא"ש** (סימן א'), אם כן לעולם לא תמצא מי שילוח לה, שאם יבא הבעל וישבע שנתן לה, יפסיד המלוה את כסף הלואתו. וכתב דאין לפרש כפירוש **התוס' ד"ה ואם בא**, דלדבריהם קשיא. דמילתא דפשיטא היא, דאם הוא מוחזק וטוען ברי, שתהא צריכא שבועה. ועוד, דלישנא ד"נאמן" לא משמע כדבריהם. עוד הקשה, אמאי אם תשבע תיטול ממנו המזונות, הא ברי הוא ומוחזק, ואטו משום תקנתא דידה שתמצא מי שילוח לה, יש לנו להפסיד הבעל. לכך כתב דנראה כפירוש רש"י וכדפירש **רב אלפס** (סב: מדפי הרי"ף).

(ט) **גמ', אם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי**. וביארו **התוס' ד"ה ואם בא וכו'**, כלומר אם לותה ואכלה וכו' היתה דוחקת עצמה וכו'. ו**הריטב"א** ביאר, דאין הלשון מדויק, אלא כונת הגמ', דאם בא ואמר שכן אמר לה מתחילה והסכימה לכך, רשאי לומר כן. כיון דאכתי לא פסקו לה בית דין מזונות. ומכאן הוכיח הריטב"א, דאף ר' זביד מודה לר' פפא, דהא קתני הכא דאם אמר לה כן מהני, ולשמואל כל מה שאמר שהבעל יכול לטעון כשיבא, טוענין לו מעיקרא כשהיא תובעת מזונות.

(י) **גמ', ר' חסדא אמר תכשיט**. פירש **הרמב"ם** (פי"ג מאישות ה"ז), דכיון שאין בעלה אצלה אין צריכא להתקשט.

(יא) **גמ', מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה וכו' כל שכן וכו'**. ופירש רש"י (בעמוד ב') ד"ה צדקה, אין ב"ד פוסקין צדקה לעניים מנכסיו בזמן ששאר בני העיר פוסקין עליהן צדקה. וכתב האבני מלואים (עא סק"ה) דהיינו לפי מה שכתבו **תוס' לעיל** (מט:). ד"ה **אכפיי רבא**, דאף דאין כופין על הצדקה, היינו היכא דלא פסקו אנשי העיר. אבל אי קייצי, רשאין לכפות על קיצתן. ולפי זה תירץ קושית **הלחם משנה** על **הרמב"ם** (בפי"ב מאישות ה"ז) שפסק, דבהלך למדינת הים אין זנין לבניו ובנותיו בני יותר משש, אפילו אמיד. ואם פסק כמאן דאמר דבר אחר היינו צדקה. הרי מזון בניו ובנותיו בני שש ומעלה מדין צדקה הם. ואין יורדין לנכסיו שלא בפניו לצדקה. ואם כן היאך גבי נשתטה (בפי"א מנחלות ה"א) פסק, דיהבינן צדקה מנכסיו [דהיינו שלא מדעתו], אטו גריעי בניו ובנותיו מאיניש דעלמא. ועוד, מה אמרה הגמ' למאן דאמר דבר אחר היינו תכשיט, כל שכן צדקה. הא כיון דתניא להדיא דאין זנין

(טו) **תוס' ד"ה כדאמר רבא, בתוה"ד**, דמפיק התם מכאלה תעשו שיהיו כל עשיות שונות. הקשה **המהרש"א**, היאך מוכח דמיירי באופן דאיכא לתרווייהו, ומקדימין אחד מיניהו. דילמא מיירי דווקא בגוונא דליכא אלא חד, דמקריבין את מוסף השבת ולא את של ראש חודש, משום דשבת תדיר. ותיריך, דכיון דבעלמא מייתינן להך כללא ד"כל התדיר קודם" במילתא דאיתנייהו לתרווייהו, וילפינן לה מ"כאלה תעשו", אם כן ודאי דהתם נמי מיירי בגוונא דאיתא לתרווייהו, ואפילו הכי מקדמינן אחד מיניהו.

(טז) **בא"ד, שם**. הקשה **הרש"ש, דבזבחים** (פט). משמע, דמאי דנפקא לן דיהו כל העשיות שוות, היינו לענין שיהיו קרבנות של כל שבעת הימים שווים במספרם, דכמספר של יום הראשון כן יהיה גם בשאר ימים. ואילו ילפותא דתדיר קודם, נפקא מ"ב" ד"כולה". ובתוס' לא משמע כן. ונשאר בצריך עיון.

(יז) **בא"ד, בסוה"ד**, ודאי הוה מצי לאתויי. וכתבו **התוס' בזבחים** (פט). ד"ה כל, דניחא ליה להביא דאפילו הקטרה דלא תנן, תמיד של שחר קודם.

דף קז ע"א

(א) **גמ', פוסקין מזונות לאשת איש**. ביאר **הריטב"א**, דמיירי בתובעת מזונות להבא, דאילו לשעבר אין פוסקין לה כלל, כיון דאילו היה הבעל לפנינו הוה מצי טעין פרעתי ולא מחייבינן ליה.

(ב) **גמ', מודה לי אבא**. פירש רש"י **בברכות** (מז). ד"ה **אילו**, דהיה קורא לרב אבא לכבודו. ובשיטה מקובצת הביא **דבמהדורא קמא** פירש, דקראו אבא לפי שהיה גדול ממנו, והוה כמו "אב לחכמים". עוד פירש, דמחמת שהיה חביב אצלו כמו אביו קראו כן.

(ג) **רש"י ד"ה בששמעו בו שמת, בסוה"ד**, לא היה יכול לומר לה אלא אם כן היא מתרצה. הקשה **הריטב"א**, איך כתב רש"י דאין יכול לומר לה צאי מעשי ידיך למזונותיך, אם אינה מתרצה, הא להדיא איתא **לעיל** (נח:), "מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה", הרי דיכול לכופה לזה. ותיריך, דהתם מיירי כשפסקו מעשי ידיה כדי שיעור חמש סלעים בריוח. אבל הכא מיירי כשהיא טורחת לעשות יותר מהשיעור. דאם לא כן למה צריכים לפסוק לה מזונות. או שהיא בעלת מלאכה חשובה, דבכהאי גוונא אין יכול לכופה למעשה ידיה אם אינה מתרצה, לפי שאינה חייבת לעשות יותר מכשיעור.

(ד) **תוס' ד"ה ששמעו, בתוה"ד**, וזה אינו וכו'. ו**הרמב"ן והריטב"א** פירשו, דהטעם דכששמעו בו שמת לכולי עלמא פוסקין לה מזונות, משום דכשמת קיימי נכסים בחזקת האלמנה, ואין היתומים יכולים לומר לה אבינו התפיס לך צררי, וכעין הא דאמרינן **לעיל** (נד). דאין היתומים יכולים לומר נתנו לך מזונותיך.

(ה) **תוס' ד"ה קטנה וספקה**, ואי לא ספקה אם כן היכי מחלה למאן דאמר וכו'. ביאר **המהרש"א** כוונתם, דבתחילה ספקה וכדאמרינן לעיל "בקטנה וספקה", אלא דהשתא לא ספקה, והיינו דהקשו תוס' דבשלמא בגדולה אף דלא ספקה השתא, מכל מקום מחלה. אבל קטנה הא אין מחילתה מחילה.

(ו) **תוס' ד"ה תרגמה שמואל**, תימה א"כ מ"ט דבני כ"ג וכו' וי"ל וכו'.

חדר הילומי

מסכת כתובות דף קז – דף קח

ב סיון – ג סיון התשע"ה

(יח) **גמ'**, **לוותה ואכלה**. כתב הרא"ש (סימן ז') בשם הרמ"ה, דמהכא שמעינן דקטן שלוח בקטנותו, חייב לפרוע ההלוואה כשיגדיל, דאי נימא דפטור, אמאי משלם הבעל מאי דלוותה, הא כל היכא דהיא פטורה בעל נמי פטור, דהא קיימא לן כחנן (בסמוך) דאמר איבד מעותיו. אבל בשם **רבינו יונה** כתב, דקטן שלוח פטור מלפרוע. ומה דאמרין הכא דלוותה ואכלה חייב. היינו משום דהבעל מחוייב לזונה, ויודע שתקח הלוואה למזונותיה.

(יט) **גמ'**, **חיוורי ואוכמי שרו**. כתב **תלמיד הרשב"א**, דדוקא בצונן אבל בחמין אסור, כדאיתא **בפסחים** (ל').

(כ) **מתני'**, **איבד את מעותיו**. בקובץ **שיעורים קידושין** (ו: אות לד) ביאר סברת חנן, דכמו דמקדש במלוה אינה מקודשת והיינו משום דמה שנפטרת מהחוב לא מיחשב קבלת ממון. הכי נמי הפורע חובו של חבירו לא מיחשב שקיבל ממנו ממון, ולכך הוא פטור. והוסיף, דמאי דקיימא לן (שם) דמקדש במלוה אינה מקודשת, היינו משום דקיימא לן כחנן. אבל לרבנן דהנפטר מלשלם הלוואתו נחשב כקבלת ממון, הכי נמי יסברו דהמקדש במלוה מקודשת.

(כא) **מתני'**, **הניח מעותיו על קרן הצבי**. בשיטה **מקובצת** ביאר לשון "קרן הצבי", דהווי כצבי שרץ עם מעותיו דאינו מגיעו, כך אין לו עליו כלום דאי אפשר לו לתובעו. עוד ביאר, דכשהצבי מוזקן והולך למות, אין הוא רוצה שיחתכו קרנותיו, והולך הוא למקום רחוק, ותוקע קרנותיו בנקיקי הסלעים, כדי שלא ימצאום לעולם.

דף קח ע"א

(א) **גמ'**, **שוקל את שקלו**. כתב **החזון איש** (אבן העזר סימן קמ"ח ל"דף כט.), דמדחזינן דמהני הכא שישקול עבור חבירו אף בלא לזכות עבורו. דהא במודר הנאה עסקינן ואם יזכה עבורו הרי נהנה ממנו. מוכח, שחבירו יקיים מצוה שבממון על ידי שיתן עבורו, אף בלא לזכות לו הכסף. ומה שכתבו **התוס'** בסוד"ה **הא מני**, דמיירי שכבר שקל ונאבד באופן שאינו חייב באחריות. היינו דוקא לרבנן, אבל לחנן בלאו הכי נמי מהני. אמנם כתב, **דהפתחי תשובה** (ביורה דעה ש"ה סקט"ז) הביא בשם **הגאון מליסא** לענין פדיון הבן, דחשיב חובת הגוף. ואין ראובן יכול ליתן פדיון בשביל בן שמעון, אלא אם כן מוכה לו, דבלאו הכי לא מיחשב ששמעון פדה בנו.

(ב) **רש"י ד"ה ועל העתיד לגבות**, ואפילו לא נגבה לאחר מכן. **התוס' ד"ה ועל**, פ' בקונטרס וכו', וקשה לרבי וכו'. **והריטב"א** ביאר, דעתיד לגבות היינו לאחר החג, שכבר סיימו לתרום הלשכה ג' פעמים. ומה שיתנו מכאן ואילך יחשב כשיירי הלשכה, דאין קונים מהן קרבנות, אלא לוקחים מהן לחומות העיר ומגדלותיה. והשתא אשמועינן, דמכל מקום יש לו חלק בקרבנות עם שאר אחיו. והוסיף, דמריהטת הסוגיא, דקאמר "בשלמא שוקל לו שקלו מצוה קעביד" ומייתי להך מתניתין, משמע כפירוש רש"י, דאפילו שלא נתן, יש לו חלק בקרבנות. או על כל פנים כפירוש, דלא נתן בזמן הראוי לתרומת הלשכה. דלפירוש התוס' דמיירי באבוד וגבוי, דלא מחייבי בעלים באחריות. לא דמי כל כך לפרוע חובו, דהא כבר קיים חובתו בשלימות.

(ג) **תוס' ד"ה ועל**, **בתוה"ד**, ואבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה.

בניו ובנותיו, והיינו מדין צדקה. לא שייך למימר דידעינן לה מדין כל שכן. אמנם לפי פירוש רש"י אין מוכח מהא דלא בניו ובנותיו דצדקה נמי לא, דלמזון בניו ובנותיו אין יורדין לנכסיו משום דאין כופין על הצדקה. אבל ההיא צדקה שפסק הרמב"ם שיורדין היינו היכא דכופין, דהיינו כשבני העיר פוסקין. אמנם אף דכופין, היינו דוקא בפניו. אבל בהלך למדינת הים אין אנשי העיר רשאין להסיע על קיצתן. ועיין עוד בדבריו **בקצות החושן** (סימן ל"ט סק"א וסימן ר"צ סק"ג).

דף קז ע"ב

(יב) **גמ'**, ואי משום מעשה ידיה לא משעבדא ליה. בשיטה **מקובצת** כתב **דהרא"ה**, הוכיח מהא דיבם אינו זוכה במעשה ידיה עד שתתייבם, אפילו שחייב במזונותיה. דהוא הדין בארוסה, דאף שחייב במזונותיה בהגעת הזמן, כדאיתא **לעיל** (נז.), מכל מקום אינו זוכה במעשה ידיה. אמנם **הריטב"א** לעיל (נז.) כתב, דבהגעת זמן דחייב במזונותיה זוכה אף במעשה ידיה. ועיין באות הבאה.

(יג) **תוס' ד"ה עמד בדין**, **בתוה"ד**, ומיהו קשה אי בחלה וכו' אמאי אמרינן בסמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה, הקשה **הפני יהושע**, אמאי פשיטא לתוס' דאי חייב מזונות אינו משום קנס, אלא כהגעת זמן, מעשי ידיה משועבדים לו. הא אפילו ארוס אינו זוכה במעשה ידיה בהגעת זמן. ותירץ, דאפשר דיבמה שאני, כיון דלא מיחסרא מסירה לחופה, חייב מזונותיה הוה כחייב מזונות אשתו ושפיר מעשה ידיה שלו. אך תמה, דהא הלכה רווחת היא שאין היבם זוכה בשום דבר עד שתתייבם, והניח בצריך עיון גדול.

(יד) **גמ'**, **מתפרנסת עד כדי כתובתה**. **התוס' לעיל** (פט'): **ד"ה יכול** הקשו, ניחוש דילמא בעלה היה אומר לא גירשתיך, והוה כטענו חטים והודה לו בשעורים דפטור. ותירצו, דכיון דאפשר שאם היה בעלה בא לכאן היה מודה לדבריה, לא חיישינן להא.

(טו) **רש"י ד"ה איהו**, **בתוה"ד**, וכי תימא וכו', אין הכי נמי וכו'. בשיטה **מקובצת** כתב **דתלמידיו רבינו יונה** תירצו בשם **רבינו שמשון**, דמיירי במכחשת את העד, שאומר שמת בעלה באדר, והיא אומרת שגירשה בניסן. ומשום הכי אינה נוטלת כתובתה יחד דחיישינן לצררי, אבל מזונות נותנים לה דמשום חשש צררי אין לנו לסגפה ברעב. ועוד תירצו, דמיירי בששמעה שמת, ומכחשת השמועה ואומרת גירשני. ואם כן, לענין כתובה אין אנו מאמינים אותה במיגו דמצוי אמרה מת בעלי, דמיגו לאפוקי ממונא לא אמרינן. אבל מזונות יהבינן לה, דלענין זה נאמנת במיגו, ותו לא חיישינן לצררי.

(טז) **גמ'**, **הא לא מיאנה יהבינן לה**. כתב **הריטב"א**, דהוה מצי לאוקמה כשבא ואמר שלא נתן לה צררי, וגם לא אמר לה צאי מעשה ידיך. אלא דניחא ליה לתרוצי כדמתרץ, משום דסתם קטנה לא ספקה. ובהוה אמינא סבר, דמתניתין סתמא קתני בכל קטנה, ואפילו במספקת. וקושיין הוא לרב פפא, אלא דניחא ליה לתרוצי לתרוויהו אגב גררא.

(יז) **גמ'**, **פתריתו בה כולי האי**. כתב בשיטה **מקובצת**, **דרש"י** פירש **במהדורא קמא**, דהוא לשון תמיה, דנתפעל מתירצו. אי נמי, לשון קושיא הוא, כלומר וכי בשביל כך באתם לכאן לפרש פירוש כזה.

דף קח ע"ב

(ט) **גמ'**, **כיסופא מי לית ליה**. רש"י פירש, דמיכסף מן המלוה **תמיד**. והריטב"א הקשה, מדוע יחשב מי שמצילו מכיסופא, כמהנהו להיאסר במודר הנאה הא לא קיבל ממנו מאומה. ותיירץ, דהכי קאמר, כיון דאית ליה כיסופא אם לא יפרע, ובפועל מרגיש שהוא משועבד לו טפי, לרבנן דפורע חובו חשיב מהנה, הכא נמי חשיב כפורע שהרי פוטר ומצילו משעבודו. **ובשיטה מקובצת** ביאר בשם רש"י **במהדורא קמא**, דמכסף מבעל חובו **שהלוהו** ואינו פורע לו, ומהני ליה מה דלא מיכסף. אבל בחוב דפרנסת אשתו לית ליה כיסופא כלל, הואיל ושלא מדעתו פירנס.

(י) **מתני'**, **והבנות ניזונות**. הרשב"ם **בבבא בתרא** (קלט:), **ד"ה והבנות פירש**, דניזונות היינו מזונות ופרנסת נישואין. אבל **התוס'** (שם) **ד"ה והבנות כתבו** בשם **ריב"ן**, דמזונות היינו דווקא אכילה ושתייה, אבל פרנסה דהיינו מלבושין וצרכי נישואין אינו בכלל "מזונות".

(יא) **מתני'**, **בזמן שהנכסים מרובים וכו'**. איתא **בבבא בתרא** (קמ:), דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מהניא מכירתם. ופירשו **התוס'** (שם) **ד"ה יתומים**, דאפילו לאחר שהבנות גבו בפסק בית דין נמי מהני מכירתם. והקשו, דאם כן מה החילוק בין נכסים מרובים לנכסים מועטים, הא לכתחילה אף בנכסים מרובים אסור להם למכור בכדי להפסיד הבנות, ובדיעבד אף בנכסים מועטים הוה מכירה. נובשלמא לפירוש **רש"י לעיל** (קג:), **ד"ה וקדמו, ורשב"ם בבבא בתרא** (שם) **ד"ה יתומים**, דדוקא קודם שעמדו בדין מהני מכירתם, אתי שפיר. דלאחר שפסקו בית דין, במרובים הנכסים בחזקת היתומים, ומהניא מכירתם בדיעבד. ובמועטים לא מהניא. ותיירצו, דשאני נכסים מרובים דיכולין למכור לכתחילה לצורך גדול, מה שאין כן נכסים מועטים.

(יב) **מתני'**, **הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים**. ביאר **השיטה מקובצת**, דהאריך לומר "הבנות יזונו" ואל קיצר לומר רק שהבנים ישאלו על הפתחים. לאשמועינן טעם התקנה, דלפי שאין ראוי שהבנות יחזרו על הפתחים תקנו חכמים דהבנות יזונו, והבנים הם אלו שיחזרו על הפתחים. והוסיף, דלכך נתכוין **רש"י בד"ה הבנות** שכתב "תקנת חכמים היא".

(יג) **מתני'**, **בשביל שאני זכר הפסדתי**. הקשה **השיטה מקובצת**, מאי קמתמה אדמון, הא כבר פירשה המשנה דכך היתה תקנת חכמים ומשום דאין דרך הבנות לחזור על הפתחים, (וכמו שהובא באות הקודמת). ותיירץ, דאדמון תמה, אמאי יפסידו הבנים לגמרי. נימא דיוזנו אלו ואלו ולא נגרע כח הזכרים כל כך. והוסיף, דזו כוונת **רש"י** שפירש **בד"ה הפסדתי**, בתמיה, היינו דהתמיה היא על כך שמפסיד הכל.

(יד) **תוס' ד"ה אדמון, בתוה"ד**, לאו לאיפלוגי אמילתא דחכמים אתא וכו'. אבל **הריטב"א** כתב, דלא מסתברא כלל דר' גמליאל קאמר "רואה אני את דבריו" רק לענין תמיהתו. אלא ודאי אדמון פליג אתנא קמא, ואפילו הכי לית הלכתא כוותיה, אלא כסתמא דפרק מי שמת (כמו שהביאו התוס'). ואף על גב דאמר **לקמן** (קט:), כל מקום שאמר וכו' הלכה כמותו, אין סומכין על הכללות.

(טו) **מתני'**, **כדי שמן והודה לו בקנקנים**. ביאר **השיטה מקובצת**, דכדיים היינו מלאים וקנקנים היינו כשהם רקים. והוסיף, דזו כוונת **רש"י בד"ה והודה**, שפירש: "קנקנים, ריקים בלא שמן".

העיר **המהרש"א**, דדוקא אם נאבד מיד השליח חייב באחריותו, אבל בנאבד אצל הגבאי אינו חייב באחריות אף קודם שנתרמה הלשכה, כמו שכתבו **התוס' בבבא מציעא** (נח:), **ד"ה נשבעין**.

(ד) **גמ'**, **הא מני חנן**. פירש **רש"י ד"ה חנן, בתוה"ד**, דכיון דאלו פרעיה לשם הלואה, לאו הלואה היא, כי פרעיה נמי לשם מתנה לאו הנאה היא. והקשה **הריטב"א** מה הראיה ממה שאם פרעו לשם הלואה פטור, דטעם הפטור משום שלא עשה על פיו. לומר שלא תהא חשובה הנאה. ומאי שנא מהיורד לשדה חבירו והשביחה, דחייב ליתן לו כאחד מאריסי העיר, אף על פי שלא התנה. וכתב, דאף שלשון **רש"י** קצר כמנהגו הטוב. כונתו, דבפורע חובו, אין שבחו ניכר. שהרי הלואה עומד בנכסיו כמו עכשיו, ומה שגרם לו פטורא, שבח שאינו ניכר הוא. דאף אי בעל חוב למפרע גובה, היינו דוקא אי פרע החוב, אבל כאן שאינו פורע, הרי לא קבל הנאה. מה שאין כן גבי היורד לשדה חבירו, ששבחו וחדושו ניכר. (וכן חילקו **התוס' קז: ד"ה חנן**). ועיין באות הבאה.

(ה) **תוס' ד"ה הא מני, הואיל וכן וכו'** משום הכי לא מתסר שאינו אלא גרמא בעלמא. **הגר"ש שקאפ בבא מציעא** (סט"ז) הקשה מאי טעמא נחשב פורע החוב לגורם, הרי סילק החוב ממנו ומהנהו ממש. וביאר, דמה שיש כח לאחר לפורע חובו הוא רק אם המלוה מתרצה למחול החוב ללואה אבל בלאו הכי אינו יכול. ואם כן אין הלואה מקבל מאומה אלא שפורע החוב פעל שהמלוה ימחול לו, ושפיר הווי גרמא.

(ו) **תוס' ד"ה הא מני, בתוה"ד**, ולא דמי לעושה מלאכה וכו'. הקשה **המהרש"א**, אמאי אין העושה לו מלאכה יכול לתובעו מה שהנהגו, הא יורד לשדה חבירו שלא ברשות נוטל כפי מה שנהנה, כמו שהביאו **התוס' לעיל** (קז:), **ד"ה חנן**. ואין לפרש דהטעם מחמת שהמודר אסור ליהנות ממלאכתו, דאם כן לא הוה דומיא דפורע חובו של חבירו, דהתם אינו יכול לתובעו כלל, אף בלא האיסור הנאה, מה שאין כן בעושה מלאכתו דאין יכול לתובעו רק מחמת הנדר. ותיירץ, דתוס' מיירי בנודר ממעשה ידי אשתו, דנאסר במלאכתה. ולא מציא תבעה ליה שכרה, דהא מעשה ידיה שלו. והווי ממש דומיא דפורע חובו.

(ז) **בא"ד, וריב"א** הביא ראייה מירושלמי נדרים (פ"ד ה"ב) וכו' טעמא דבני כהנים גדולים וכו' ברם הכא מפייסנא ליה ומחיל ליה. הקשה **הריטב"א**, איך אפשר שמשום הא חשיב מבריה ארי. הא לא שכיח שימחול לו או שימצא אחר שיפרע בעבורו. וביאר **בשערי יושר** (ש"ג פכ"ה), דודאי עיקר הפטור הוא משום דלא מיחשב לקבלת ממון אלא כמניעת הפסד, אלא דהוקשה לירושלמי דאכתי יתחייב מדין משתרשי ליה, [דהיינו שסוף סוף מרויח ממון מחמתו]. ותיירץ, דכיון שאין זה ודאי, משום דאפשר שהיה מפייסו וכיוצא בזה, אינו חייב מדין משתרשי ליה, וכמבואר **בתוס' חולין** (קלא:), **ד"ה שאני**, דדוקא היכא שברור שהרויח ממון מחמתו מחייבינן ליה.

(ח) **גמ'**, **אפי' תימא רבנן וכו' שלוח על מנת שלא לפרוע**. פירש **רש"י ד"ה אפילו**, דהיינו שלא יוכל לתובעו אלא יפרע לכשירצה. וכתב **הריטב"א**, דמכל מקום איכא רבותא בהא, דסלקא דעתך דלא חשיב מהנה כלל. והוסיף, דאין לפרש דהכי קאמר על מנת שלא לפרוע כלל, דאם כן אין זה "חוב" כלל.

נהוג תקנת מורדת דכופין לתת גט לאלתר, אלא נהוג כדין התלמוד.
(ב) מתני', שם. כתב הרמ"א (אבה"ע סימן נ"ב ס"א), דדוקא קודם הנישואין יכול הבעל לעכב מלכנסו, אבל משנשאת אינו יכול לעכב. וביאר בשו"ת הגרע"א (מהדורא תניינא סימן ס"ה), דבארוסה עדיין לא נתחייב בחיוב הבעל לאשתו, אלא דנתקשרו הבעל והאב זה לזה. הבעל מקבל אנפשיה לנשאה לזמן מוגבל, והאב מקבל על עצמו לשלם לזמן ההוא הנדוניא. והוי כמו שתלו זה בזה אם אחד אינו מקיים התחייבות, גם השני אין צריך לקיים. אבל בנשאה, דכבר נתחייב הבעל, קודם שנעשה התחייבות כנגדו, לא הוי כתלאן זה בזה. דנתחייב מעכשיו דרך תנאי, שמחייב עצמו במעכשיו על תנאי שמסלק לו הנדן, וכשני חיובים נפרדים. הוא נתחייב לה בכל החיובים, ואביה נתחייב לו בנדן, והוי כבעל חוב דעלמא, ואינו יכול לעכב.

(ג) תוס' ד"ה תשב, בתוה"ד, לא משמע וכו' כשאין לו כלום מדבעי למימר כופין לאב. אמנם הריטב"א פירש, דיותר נראה דמיירי באין לה אב, או ביש לה אב ואין לו לשלם כדמשמע הלשון דפשט לו את הרגל. והא דסלקא דעתך דכופין אותו, הוה מצי למיפרך דאין אפשרות לכופו אלא דעדיפא מיניה פריך דאיפכא מסתברא.

(ד) מתני', עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות. כתב החולקת מחוקק (סימן נ"ב סק"ד) בשם תשובות מיימוני (סימן כח), דמדקאמר אדמון מה אני יכולה לעשות, משמע דדוקא באין לה לתת מה שפסק אביה כופין אותו ליתן גט, אבל אם יש לה לתת אף שלא פסקה אידי אלא אביה, אין כופין אותו ליתן גט, אלא היא צריכה לתת מה שפסק האב.

(ה) גמ', על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה. כתב הר"ן (סד). בדפי הרי"ף, דאפשר דמיירי אפילו בפסקה שלא בפני אביה. אי נמי, דוקא בפסקה בפני אביה פליגי, אבל בפסקה שלא בפני אביה לכולי עלמא תשב עד שתלבין ראשה.

(ו) גמ', אבל בקטנה כופין. עיין לעיל אות ג'.

(ז) גמ', איפכא מיבעי ליה. הקשה הגרא"מ הורוויץ, אדרבא יש לכופו להתחייבות בתו הקטנה, כיון דהוא המקדש וגם ידע את התנאי. מה שאין כן בבית הגדולה שהיא מקדשת את עצמה, אי אפשר לכופו.

(ח) תוס' ד"ה ואפילו, בתוה"ד, והלא דברים סותרין זה את זה. אמנם השיטה מקובצת כתב בשם תלמידי רבינו יונה, דבדעת אדמון ליכא פלוגתא בין מתניתין לברייטא. והא דאיתא במתניתין "אילו אני פסקתי". פירושו, אילו אני פסקתי לאחר מיתת אבי. והא דתני בברייטא "שפסקה היא על עצמה", מיירי בחי האב.

(ט) תוס' ד"ה לא שנו, בתוה"ד, ומסיק ראייה בקיום השטר. הקשה הרש"ש, הא לא הסיקו כן התם, אלא דפליגי. ואדרבה הפוסקים הסיקו דבעינן ראייה בעדים.

דף קט ע"ב

(י) גמ', אבל הדיינים חותמים אע"פ שלא קראוהו. כתב הר"ן (סד). מדפי הרי"ף בשם הרא"ה, דמה שאין הדיינים צריכים לקרא היינו עצם מה שכתבו בשטר. אבל צריכים הם לראות מי הם המלוה והלוה כדי שלא יהיו קרובים לדיינים, ולא לעדים שמעידים לפניהם. נולכאורה לפי דבריו

(טז) תוס' ד"ה אי הכי מאי טעמא, תימה וכו'. והריטב"א תירץ, דהכי פריך, דכיון דאוקימנא בטענו מדה, אם כן לא הודה לו במקצת הטענה כלל, ומאי האי לישנא דקאמר אדמון "הואיל והודה במקצת הטענה". והשיטה מקובצת כתב בשם רש"י במהדורא קמא, דטענו חטים והודה לו בשעורים נמי חשיב הודאה במקצת הטענה. ולפי זה אין הוכחה דסומכוס מיירי דווקא בטענו ב' מינים והודה לו באחד מהם.

(יז) בא"ד, שם. ותלמידי רבינו יונה תירצו, דמהא דקאמר אדמון "הואיל והודה ממנן הטענה" ולא קאמר "ממקצת הטענה", נוכגירסא שהיתה לפניהם ודלא כהגירסא דידן. משמע דאדמון סבר, דלא מחייב אלא כשתבעו שניהם והודה לו באחד מהן, דבכהאי גוונא חשבינן ליה כהודאה ממין הטענה. אבל כשתבע לו מין אחד, והודה לו באחר לא מחייב.

(יח) גמ', מלא עשרה כדי שמן. כתב הש"ך (סימן פח סקל"ז), דלא שני לן בין אם אמר "מלא" בתחילה או בסוף. אלא העיקר שאמר בסוף "בבורך". והקשה על הרי"ף (סג: מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ג מטוען ונטען ה"ג), שלא הזכירו "בבורך". והחזון איש (חושן משפט סימן י"א סק"מ), הוכיח מכמה פוסקים דלשון "מלא י' כדי שמן" היינו מידת עשרה כדי שמן.

(יט) גמ', יש בלשון הזה לשון קנקנים. הקשו התוס' בשבועות (מ). ד"ה ור' גמליאל, מאי נפקא מינה מאי דקאמר ר' גמליאל במתניתין רואה אני את דברי אדמון. הא איהו גופיה סבר בשבועות (לח:), דאפילו טענו חטים והודה לו בשעורים חייב. ותירצו, דמכל מקום נפקותא איכא, בגוונא דטענו עשרה כדי שמן, והודה לו בחמישה, דכיון דכלול בהאי לישנא "קנקנים" חייב לו אף דמי קנקנים.

(כ) גמ', ומיגו דמשתבע וכו'. כתבו הרמב"ן והרשב"א, דסוגיין פליגא אסוגיא דשבועות (מ:), דהתם מסקינן, דפלוגתא אדמון ורבנן, בטענו חטים ושעורים והודה באחד מהן. דרבנן דפטרי, כשיטת ר' יוחנן. ואילו בסוגיין דחינן, דלכולי עלמא טענו חטים שעורים והודה באחד מהן חייב וכשיטת שמואל. והוסיפו, דקיימא לן כסוגיא דילן משום דכאן עיקר מקום המחלוקת.

(כא) תוס' ד"ה הפוסק, בתוה"ד, והשתא אתי שפיר וכו'. כתב המהרש"א, דתוס' סברי דקאי על המשנה, ופליג על רש"י ד"ה במה דברים אמורים, דפירש דאברייטא קאי. וביאר הקרני ראם (אות ג'), דלתוס' הא דהקשו בגמ' "איפכא מיבעי ליה", דהיינו דאף שהאב התחייב מכל מקום בגדולה כופין אותו ובקטנה אין כופין. מיירי בנשואין שניים דאין כופין את האב משום התחייבותו (וכדכתבו התוס' ד"ה תשב), ומכל מקום כופין אותו משום ההתחייבות של בתו הגדולה, ולא של הקטנה.

דף קט ע"א

(א) מתני', תשב עד שתלבין ראשה. כתב הרי"ף (סד). מדפי הרי"ף, דהשתא דתיקנו רבנן דנותן למורדת גט לאלתר. הכא, בין פסק אביה ובין פסקה היא. אם אמרה לו כנוס או פטור, כופין אותו לתת גט בעל כרחו. אמנם הרמב"ם (פכ"ג מאישות הט"ז) כתב, דלא תקנו לכפות לתת גט לאלתר אלא דוקא באשה שאינה רוצה את הבעל, אבל הכא שרוצה בו, אלא שאומרת או כנוס או פטור אין כופין. וכתב הר"ן (שם), דבזמנינו אין

הדרג הירומי

מסכת כתובות דף קח – דף קט

ג פיון – ד פיון התשע"ה

יו) גמ', אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא. רש"י ד"ה אי שתקת וכן תוס' ד"ה ורבנן כתבו, דטוען שיחזיר השטר לבעלים. אמנם השיטה מקובצת פירש בשם הריטב"א, דלישנא בעלמא נקט. ועיקר טענתו, דכיון דבעוד שהיתה שלהם איבד את זכותו מהם, הרי דינו כמותם שכבר מכרו לו כל זכות שהיה להם.

יח) גמ', ואי לא מהדרנא שטרא למריהו. כתב הש"ך (סימן קמ"ח סק"ב), דאפשר לטעון כן דוקא בחיי המוכרים. אבל משמתו, אינו יכול לטעון שיחזיר את השטר ליתומים, אלא חייב ליתן לו דרך. וכדמצינו גבי מוכר שדותיו ובא בעל חוב (בסימן קי"ט סעיף ה'). אמנם הקצות החושן (סימן קמ"ח סק"א), דחה ראייתו. דהתם איכא נפקא מינה כשמת, ומשום דאין נפרעין ממשועבדים כשיש בני חורין, והנכסים שקנו אחר מיתת אביהם לא השתעבדו לבעל חוב. אבל הכא אפילו יחזיר ליתומים, לא יצטרכו ליתן לו דרך, כיון שהם ד'.

יט) רש"י ד"ה היינו מתניתין, ומצי מדחי לה כרבנן. כתב הרש"ש, דהיינו דווקא להוהא אמינא דרב יהודה, דפליגי חכמים ואדמונ בדאיתנהו ד' בני אדם. אבל למסקנא דלא פליגי אלא בחד דאתי מכח ד', וכשיש ד' לכולי עלמא הפסיד, אתי הכא אליבא דכולי עלמא.

דף קי ע"א

א) מתני', והלה הוציא שמכר לו שדה כו'. פירש רש"י ואומר שטרך מזוייף או פרוע כו'. וביאר הפני יהושע דלכאורה נראה דהוכרח לפרש כן משום דהמשנה דלא פירשה מה טוען, אם כן מוכח דבכל הטענות שטוען, סבר אדמונ דמהימן אפילו בטענת מזוייף. וכן כתב הר"ן. והורע יצחק רצה לבאר דברי רש"י בדוחק, דהאי לישנא דמזוייף אין פירושו כדעלמא, דהיינו דאין זה חתימת העדים. אלא דעדי שקר הם. אמנם הרא"ש כתב (בסימן ט"ו) דבטענת מזוייף לא מהימן כיון שאנו רואין שאינו מזוייף. וכן כתב השיטה מקובצת בשם תלמידי רבינו יונה, דדוקא בטענת פרוע נאמן, אבל לא בטענת מזוייף, ואף אינו נאמן דמזוייף במיגו שיכול לטעון פרוע, כיון דהוי מיגו נגד עדים. ובשו"ע (ח"מ ספ"ה) כתב דברי רש"י והרא"ש כשתי שיטות דפליגי. והפני יהושע כתב דכשנתקיים השטר על ידי העדים עצמן, מודים רש"י והר"ן דלא מהימן להכחיש העדים. אלא דהכא נתקיים על ידי שדימו החתימות, או שעדים מעידין שמכירין החתימות בטביעת עין. וכיון דאיתרע טענת בעל השטר, דאם היה חייב לו למה מכר לו השדה, שטרא זייפא הוא. דהא יש אפשרות לזייף חתימת העדים כדאשכחן בבא בתרא (קסז). ועוד אפשרויות. ואיתא בתוס' לעיל (צב): ד"ה דינא הוא דבשטר דאיתרע על ידי נפילה, מצי למיטען מזוייף, ואפילו בדאיכא הנפק גמור מספקא להו. וכל שכן הכא דאיתרע לגמרי כיון דאילו היה חייב לו לא היה מוכר לו השדה.

ב) גמ', שם. עיין באות הקודמת. והש"ך (ספ"ה סק"ד) הביא שהגידולי תרומה (שער ל"ד בריש ח"ג) כתב דרש"י והר"ן איירי בגוונא שעדיין לא נתקיים השטר, ואף דבלאו הכי לא גבי מכל מקום לא קרעינן לשטרא, אבל השתא שטוען מזוייף ורוצה לקרוע השטר, קאמר אדמונ דקרעינן ליה. והקשה עליו, הא אף בטוען מזוייף לא קרעינן לשטרא. והפני יהושע חילק, דהא דבטוען מזוייף ולא נתקיים השטר אין לקרוע. היינו משום

יש ליישב קושית התוס' (בעמוד א') ד"ה לא שנו. דכיון שהבית דין בעו לברר מי הוא המלוה, אם האח הנושא ונותן או האחרים. כדי לדעת אי הוו קרובים לעדים או לדיינים. הרי יודעים הם גם מי הוא המלוה, וקיומם מעיד על כך. (א.ר.).

יא) תוס' ד"ה אם טען, בתוה"ד, ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא. וכן כתב הרא"ש (סימן י"ב). והקשה הש"ך (ח"מ סימן קמ"ז סק"ג), דהא דעת הרא"ש בעלמא דטענינן מזוייף, ואם כן על כרחך דהכא איירינן בשטר מקויים. ותיירץ הקרבן נתנאל (אות נ'), דהכא מודה הרא"ש דלא טענינן מזוייף, כיון דהמוכר והלוקח תרווייהו מודים שאינו מזוייף, ולא מסתבר שאביהם יטען מזוייף.

יב) בא"ד, כגון שאין כתב ידי העדים יוצא ממקום אחר נאמן וכו' חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזוייף. מכאן הוכיח הקצות החושן (סימן פ"ב סק"ג), דלא מהני מגו להוציא דווקא נגד חזקת ממון דמה שתחת ידו הרי הוא שלו, דהיא אלימא טובא. אבל קרקע דלעולם אינה תחת יד בעלים, ולא שייך בה אלא חזקת מרא קמא, מהני מגו להוציא מהאי חזקא. והמערער דאית ליה מגו יכול להוציא מיד היושב בה אפילו בטענת לקוח. וכן במטלטלין היכא דעומד ברשות הרבים, דאין שום אחד מהם מוחזק, אף דאית ליה חזקת מרא קמא מהני מגו נגד חזקת מרא קמא, משום דלא הוי להוציא.

יג) בא"ד, מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טענינן להו וכו'. אמנם הרמב"ן (במלחמות בבא בתרא לו. בדפי הרי"ף) כתב, דכיון דהיסוד נהרס איך יתקיים הבנין. דמאחר שאי אפשר למיטען הטענה הטובה, איך אפשר למיטען טענה פחותה הימנה.

יד) רש"י ד"ה נאמן, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. התוס' בבבא בתרא (ל.) ד"ה לאו. הקשו, הא "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" לא מהני אלא בתוך כדי דיבור. והכא כיון דהווי לאחר זמן, הוי מיגו למפרע. ותיירץ הקובץ שיעורים (שם אות קט ואות תכו), דדעת רש"י ד"הפה שאסר" אינו מדין מיגו, ולכך מהני אף אחר כדי דיבור. וכן הוכיח מתוס' בבבא בתרא (קכח:) ד"ה אבל. והוסיף, דהתוס' בבבא בתרא דהקשו על רש"י, אפשר דאזלי לשיטתם בכתובות (כב.) ד"ה מנין, דהפה שאסר מהני מדין מיגו.

טו) שם, עיין באות הקודמת, וכן יישב האבי עזרי (פ"ב מגירושין סוף ה"א) דברי רש"י. אלא, דהקשה דהפה שאסר אמרינן דוקא בחזרו ומתיר כל מה דאסר למפרע. כגון באומרת "אשת איש הייתי". וחזרה ואמרה לאחר זמן, גרושה הייתי באותו זמן שאמרתי "אשת איש הייתי". אבל הכא שמודה שמכר, אלא דטוען חזרתי ולקחתי, לא חשיב "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", אלא מיגו. ואמאי נאמן, הא לא אמרינן מיגו למפרע. ונשאר בצריך עיון.

טז) גמ', וארבעה דאתו מכח חד כולי עלמא לא פליגי דמצי מדחי ליה. כתב בחידושי המהרי"ט, דדוקא במכר להם בזה אחר זה, אבל במכר להם בבת אחת יכול להוציא מהם, דמכל מקום דרכו גבייהו. דומיא דההוא דאמר דיקלא לברת דמפיק להדקל מהיתומים. אמנם הקצות החושן (סימן קמ"ח ס"ג ג') דחה ראייתו על פי מה שכתב רש"י ד"ה הכא, דעל כל הנכסים הטיל האב את הדקל. מה שאין כן במכר, דאף אם קנו בשותפות בבת אחת, אינם חייבים. כיון דכל אחד יטעון אין הדרך אצלי.

וזיבורית, דגובה מבינונית. ואי מכר אחר כך להעידית דנעשית הבינונית עידית אצלו, גובה מהבינונית, כיון דכך היה דינו בשעת הלואה. ונשאר בצריך עיון. וכעין זה הקשה ה**הנתיבות המשפט** (סימן ק"ב סק"ב), ותיירץ, דבסוגיא **דבבא קמא** כיון שהיו לו עוד שדות בשעת הלואה, חל הדין לגבות הבינונית משום שהיא בינונית, ואין הדין משתנה אחר כך אף שמכר את העידית. אבל הכא, הרי היה לו רק בינונית, ואין גובה ממנה משום שהיא בינונית, אלא משום שהיא השדה היחידה שיש לו להגבות. ועל כן אם קנה אחר כך שדה אחרת, הדין יכול להשתנות.

(ט) **רש"י ד"ה בהא לימא אדמון**, ונוח היה לו לזה וכו'. כתב **המהרש"א**, דלרווחא דמילתא נקט **רש"י** האי סברא, דהא בראשון לחמש, ושני לעשר נמי הא פרכינן לקמן לאדמון, "אי דלא מטא זימנא מאי טעמא דאדמון". וכיון דבשעה שלוח ממנו עדיין לא הגיע זמן הראשון לשלם, לא שייך למימר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לזה ממני. אלא עיקר הטענה דבתוך זמנו אין עוסקים בענין הפרעון. אמנם **בשו"ת הגרע"א** (מהדו"ת סימן ס"ו) שהאריך להכריח שדברי **רש"י** דייק.

(י) **גמ', אלא ראשון לחמש ושני לעשר**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **רש"י במהדורא קמא**, דלאו דוקא השני לעשר, והוא הדין אם לזה לשנה או אפילו לחצי שנה אחרי זמנו של הראשון, אלא כיון דבתחילה נקט הראשון לעשר והשני לחמש, נקט אף הכא הראשון לחמש והשני לעשר.

(יא) **גמ', מר סבר עביד איניש דיוזף ליומיה וכו'**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הרמ"ה**, דאף לרב נחמן יש לבאר פלוגתא אדמון וחכמים, בגוונא דאתא ביומא דמשלם חמש. לרב ששת דסבר אפוכי מטרתא למה לי, על כרחך איירינן בגוונא דזמן פרעון דשניהם אינו שווה, ומשום הכי איכא נפקא מינה על ידי שיגבו. אבל לרב נחמן דסבר דבשלו הן שמין, איכא לאוקמי בגוונא דזמן הגביה של שניהם שווה, ומיירי כשיש לאחד עידית ובינונית ולשני זיבורית. (ועיין להלן אותיות י-יב).

(יב) **גמ', שם**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **תוספות הרא"ש**, דאליבא דרב נחמן פליגי אדמון וחכמים כשיש למלוה הראשון זיבורית, ולמלוה השני יש עידית ובינונית, והמלוה הראשון לא רצה לקבל הכסף בתורת פרעון, כיון שרצה שלא יהיה למלוה השני מעות, ויצטרך לפרוע לו קרקע בינונית, והוא יפרע לו חזרה קרקע זיבורית. ואדמון סבר, דאם היה קודם הלואה לא יתכן דבעל הבינונית ילוה למלוה הראשון במקום לפרוע לו, כיון דעל ידי זה יפסיד הקרקע בינונית שלו. ורבנן סברי, דיתכן דהמלוה השני חשב דהמלוה הראשון יאריך לו זמן הפרעון, ובינתיים ישיג את המעות.

(יג) **גמ', שם**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **רבינו תם**, דלרב נחמן דבשלו הן שמין, פליגי אדמון וחכמים בגוונא דלשני השטרות לא היה זמן פרעון. ואדמון סבר דאם השטר הראשון אמת לא היה המלוה הראשון לוקח הלואה מהלוה, אלא דוחקו בבית דין שיפרע לו חוב. וחכמים סברי, דשמא היה צריך מעות מיד ולא היה יכול להמתין עד שידחוק את הלוח בבית דין שיפרע לו. אמנם לרב ששת דסבר בשל עולם הן שמין, אפוכי מטרתא למה לי, ועל כרחך דמיירי בשטרות שיש להם זמן.

(יד) **גמ', שם**. **בשו"ת הגרע"א** (מהדו"ת סימן ס"ו) ביאר, דלרב נחמן פליגי אדמון וחכמים כשהלוואה בתרייתא היתה בתוך זמן ההלואה הראשונה

דאינו בודאי מזוייף. מה שאין כן הכא אנן סהדי שהוא בודאי מזוייף. (ג) **מתני', שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו**. כתב **הרמב"ן**, דהאי טעמא לאו דוקא, ועיקר טעמיהו דחכמים, כדמבאר בגמ', דלא מצי למימסר מודעא, כיון דחברך חברא אית ליה והוא לא יקח את השדה. ולפי זה, אף אם יש ללוה כמה שדות, לרבנן אינו יכול לטעון היה לך להפרע את שלך. ועיין באות ה'.

(ד) **[תוס' ד"ה ורבנן]**, והא דמסקינן לעיל וכו'. נראה שכונת התוס', דהכא הווי הודאה. משום שלמדו כשיטת הרמב"ן (הובאה באות הקודמת), דעיקר סברת רבנן משום חברא חברא, דאם כן יש כאן הודאה גמורה שאינו חייב לו. מה שאין כן בענין סימן, דהטענה שרצה שימכור לו הקרקע לפי מה שביאר **רש"י** שם. או להוזהר אמינא **בתוס' שם ד"ה עשאה** דרצה למכור משום שהיה צריך לזווי. מערערת את עצם ההוכחה].

(ה) **תוס' בא"ד, שם**. **והשיטה מקובצת** תירץ, דלעיל דמסירת המודעא היא בנוסח "שדה זו גזולה היא", ודאי עבידי אוהביו ורעיו לגלות לו זאת, הלכך אינן רוצה למסור. אבל הכא, דמסירת המודעא לומר "שימשכנו בחובו", לא עבידי לגלותו. משום דבלאו הכי הרי שטר בידו לטרוף את אשר ימצא, ומאי איכפת ליה אי יטרפנו בחובו. ודייק כן **ברש"י ד"ה לממסר מודעא**, שכתב, אינו מוכר לו אלא שאוכל למשכנו. ובשם **הרשב"א** כתב, דהתם שאני, דחשיבא ליה לאדמון טענת ראשון קשה ממני, ואילו היה המערער מוסר מודעא, לא ימכור אותה ונמצא מפסיד לגמרי. אבל הכא הרי אינו יכול לאבד זכותו, כיון ששטרו בידו. ועדיין לא ידע אם יטמין מעותיו אם לאו, ולא היה לו להמנע מלמסור מודעא, משום האי חששא רחוקה. ורבנן סברי להיפך, דהתם כיון שיש לו עדים שהשדה שלו אינו יכול להפסידו לגמרי. אבל אם היה מוסר מודעא יודע הדבר, ויטמין מעותיו ויאבד את חובו לגמרי. [מבואר ברשב"א דעיקר טעמייהו דחכמים, משום שלא יטמין מעותיו ולא יהא לו מהיכן לגבות. ולפי זה אם יש לו עוד שדות ליכא להאי טעמא. ודלא כהרמב"ן (הובא באות הקודמת). (א.ב.)].

(ו) **מתני', שנים שהוציאו ש"ח זה על זה**. זה. **אדמון אומר וכו'**. כתב **בשיטה מקובצת** בשם **רש"י במהדורא קמא**, דהטענה היא שהשטר פרוע, ונפל ממנו ומצאה. דליכא למימר דטעין שהשטר מזוייף, דהא אין גובין אלא בשטר מקויים, וכיון דמקויים בבית דין לאו כל כמיניה לטעון שהשטר מזוייף.

(ז) **גמ', אתי בעל זיבורית וגבי ליה לבינונית**. הקשה הר"ן (סה). בדפי הר"ף בשם **הרשב"א**, מדוע זה גובה וזה גובה, יאמר בעל הבינונית לבעל הזיבורית אני פורע לך בחוב שאתה חייב לי. ותיירץ, דמהכא שמעינן דאי אפשר לפרוע חוב על ידי העברת שטר חוב, כיון דמילי נינהו ולא כסף. ואף דאפשר למכור שטר חוב, מכל מקום בית דין אינם גובים שטרות לצורך פרעון חוב. והכי נמי איהו לא מצי לפרוע חובו על ידי העברת השטר.

(ח) **גמ', ליתי בעל בינונית ברישא וליגבי זיבורית וליהדר וליגבי ניהליה**. הקשה **ההפלאה**, איך בעל הבינונית מצי לחזור ולהגבותו מהזיבורית, הרי בשעת ההלואה היה לו רק בינונית, וחל עליה דין גביה לבעל חוב. וכדמצינו בבבא **קמא** (ח). דאם בשעת הלואה היה לו עידית ובינונית

שיעלהו לארץ ישראל.

(כא) **תוס' ד"ה הכי, בסוה"ד, ור"ת וכו'** אלא לעצמו. וכן כתב הרמב"ם (פ"ח מעבדים ה"י) דעושהו בן חורין ואינו יכול להשתעבד בו ולא למוכרו. והחינוך (מצוה תקס"ח) פירש, דהטעם משום שהעבד נכנס לארץ ישראל הקדושה, לעבוד את ה' יתברך.

(כב) **תוס' ד"ה הוא, אינו נוהג בזמן הזה** דאיכא סכנת דרכים. וכן כתב הריטב"א, והוסיף, דנוהג דוקא כשיש ישוב בארץ ישראל. ועוד, שאינו צריך לעבור ים שהוא בחזקת סכנה.

(כג) **בא"ד, והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בארץ ישראל וכו'.** אמנם הרמב"ן, (בסוה"מ"צ הוספות למ"ע ד' ובפירוש התורה במדבר לג, נג). וכן החרדים (פ"א ממ"ע התלויות בארץ אות טו), מנו את הישיבה בארץ ישראל במנין המצוות. והיא בכלל מצות הכיבוש, ונוהגת לדורות אפילו בזמן הגלות. אבל הרמב"ם (בספר המצוות) לא מנה מצוה זו בכלל מנין המצוות, לפי שמצות הכיבוש נהגה רק לשעתה, בימי יהושע, ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה נמנית בתרי"ג מצוות. וכתב בפאת השולחן (סימן א סקי"ד), דמכל מקום אף לדעת הרמב"ם, מדרבנן יש מצוה לדור ולישב בארץ ישראל אף בזמן הזה. ובשו"ת מהרי"ט (ח"ב סימן כ"ח) הוכיח, שכל הראשונים פליגי על רבינו חיים, וסברי שאין מצות הישיבה בארץ ישראל מפני קיום המצוות התלויות בארץ, אלא מפני קדושתה, שלא בטלה אף בשעת חרבנה. אלא שכתב בשו"ת הרשב"ש (סימן ב), שכשהדרכים משובשות ויש סכנה בהליכה לארץ ישראל, אין חיוב לעלות.

(כד) **גמ', היא אומרת לצאת וכו'.** הקשה השיטה מקובצת, כיון דברישא כופין אפילו לעלות כל שכן דכופין שלא לצאת. ותיירץ, דלפי מה שכתבו **תוס' ד"ה הוא, דאינו נוהג בזמן הזה.** אפשר דהכי קתני, כופין לעלות היכי דליכא סכנה. ובדאיכא סכנה, אין כופין אלא שלא לצאת, אבל אין כופין לעלות.

(כה) **תוס' ד"ה היא אומרת, בתוה"ד, וי"ל דהכא אפי' מנוה הרע לנוה יפה.** הקשה המהרש"א, דאף למאן דאמר דמוציאין מנוה הרע לנוה היפה, היינו דוקא באותה ארץ, דומיא דמעיר לכוך דמיירי באותה ארץ. לכך ביאר, דהרבנות בגוונא שהוא מחוץ לארץ ונשאה בארץ ישראל, דבארצות אחרות אמרינן, דעל מנת כן נשאה לקחתה לארצו דכתבו **התוס' (לעיל בעמוד א')** **ד"ה שלש, אבל נשאה בארץ ישראל לא אמרינן הכי, ולכך שניהם יכולין לעכב מלצאת לחוץ לארץ.**

(כו) **תוס' ד"ה ואימא, מהכא משמע דנסכא עדיפא ממעות וכו'.** אמנם השיטה מקובצת ביאר, דקדושת הגמ' קאי אלישנא ד"מה שירצה מגבהו", דמשמע דיש לפניו כמה אפשרויות, וכיון דכתוב כסף סתם, ולא פירש אם סלעים או דינרים, הוי כמאן דמפרש להדיא חתיכות כסף. ואמאי קתני מה שירצה לזה הרי בעל כרחו יש לו ליתן נסכא. ודייק דזו כוונת רש"י בד"ה ואימא נסכא, שכתב, חתיכות כסף היה לכך לא פירש.

(כז) **גמ', שכל הדר בארץ ישראל וכו', וכל הדר בחוצה לארץ דומה וכו' וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה וכו' כאילו עובר עבודת כוכבים.** הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), מה קשיא ומה תירץ, הא לא תני אלא "דומה" כמי שאין לו אלוה. ותיירץ, דודאי הקב"ה הוא אלוקי כל העולם,

וזמן פרעון שניהם שווה, דאדמון סובר אם באמת הלוחו קודם איך לזה ממנו, ולא ביקש את המעות בפרעון. וחכמים סברי דבתוך הזמן לא איירינן בפרעון כלל. אבל לרב ששת לא מצי לפרש בכהאי גוונא, דאפוכי מטרתא למה לי.

(טו) **גמ', אבל היכא דתפס תפס.** הקשה הר"ן (סה. מדפי הרי"ף), דאפשר לאוקמי ביתומים קטנים דהם גובין אבל מהם לא גובין, עד שיגדילו. ותיירץ, דמהכא שמעינן, דכמו לענין דינא דגובין מיתומים מזיבורית, אמרינן דבתפס בינונית מה שתפס תפס. הוא הדין לענין דינא דאין נוקקין מנכסי יתומים קטנים מחשש צררי.

(טז) **מתני', שלש ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל.** כתב התוספות רי"ד (להלן בעמוד ב'), דבכל מקום שיש מרחק כשיעור יהודה וגליל דהיינו ב' ימים ומחצה דינם כיהודה וגליל.

(יז) **רש"י ד"ה ג' ארצות לנישואין, שלש וכו' אינו יכול לכופה לילך וכו'.** וכן נקטו **תוס' ד"ה שלש, דאיירי לענין כפיית האיש לאשתו.** אמנם הרא"ש (סימן י"ז) כתב בשם ספר הישר לרבינו תם, דהיינו לענין כפיית האשה לאיש. דהיינו דאם האיש מיהודה והאשה מגליל, ונשאה ביהודה שהוא מקומו, אין מוציאין האיש ממקומו לילך אחריה לגליל, כיון דיהודה וגליל שתי מדינות הן, ואין שיירות מצויות מזו לזו, ואין יכול לחקור ולידע תמיד מנהג אנשי מולדתו. אבל אם נשאה בגליל כופין אותו לצאת, שעל מנת כן נשאה. ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה, אף שנשאה בגליל, כופין אותו לצאת מגליל אפילו מעיר לכוך ומכרך לעיר. ואם האשה מכרך והאיש מעיר או להיפך ושניהם ביהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו, כיון דאין שני המקומות שוין והוא נשאה בעירו. וכל שכן אם נשאה בעירה אין האיש יכול לכופה להניח מקומה, כיון דאין שני המקומות שוין ונשאה בעירה. אבל אם מקומותיהן שוין, דהיינו ששניהם כרכין, או שניהם עיירות. כופין את האיש לעזוב מקומו אף שנשאה במקומו.

דף קי ע"ב

(יח) **מתני', מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה.** כתב השיטה מקובצת בשם רש"י (מהדורא קמא), ד"נוה רע" היינו משום שהמזון ביוקר.

(יט) **רש"י ד"ה שהנוה היפה בודק, את הגוף וכו' ומתוך כך חלאים באים עליו.** אמנם הרמב"ם (פי"ג מאישות הי"ח) כתב, מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה יפה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכתב הר"ן (סה. מדפי הרי"ף), דלפי זה הא דאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים, אינו אלא לדוגמא בעלמא, דלפעמים גם משינוי מרעה לטובה מביא נזק.

(כ) **רש"י ד"ה לאתווי עבדים, היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו בעל כרחו.** והר"ן (סה. מדפי הרי"ף) פירש בשם הראב"ד, דמיירי בעבד כנעני, דסתם עבד היינו עבד כנעני, והעבד כופה את רבו להעלותו עמו לארץ ישראל. והקשה הר"ן, מדוע בעינן אין מוציאין לרבות עבד שברח לארץ ישראל, הרי אם כופה את רבו להעלותו עמו כל שכן דאין מוציאין. והרמב"ם (פ"ח מעבדים ה"ט) כתב, דאף אם אין האדון רוצה לעלות, והעבד רוצה לעלות. כופין את האדון לעלות עם העבד, או למוכרו למי

הדרגת הויזמו

מסכת כתובות דף קי – דף קיא

ה סיון – ו סיון התשע"ה

במזיד על ידי שתקף עליו יצרו. מסתמא גורמת לו זכות ישיבת ארץ ישראל, דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש, שיתזה על הראשונות ויחזור בתשובה. אבל מי שדר שם משום שהוא מקום מולדתו, או מפני שבח פירותיה וכיוצא בו. וכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע, דעליו נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי וכו'. ואף אי נימא דארץ ישראל מכפר לגמרי, לא עדיפא מיום הכפורים שמכפר כפרה גמורה, ואפילו הכי מי שאומר אחטא ויום הכפורים מכפר אינו מכפר.

(ה) גמ', **אמר אנת עולא על אדמת טמאה תמות.** ביאר הרי"ף (בעין יעקב), דאף דהרבה צדיקים מתו בחוץ לארץ, מכל מקום תמה על עולא שהשתדל לעלות לארץ ישראל, והרי הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ומביאה שתצא לפועל.

(ו) גמ', **ההוא דנפק מפומבדיתא לכי כובי שמתיה רב יוסף.** כתב הבן יהוידע, דודאי לא שמתיה משום דיצא מפומבדיתא, כיון דאין חיוב שמתא על זה. אלא כוונת הגמ', דכיון דיצא מפומבדיתא נכשל באיזה עון דגרם לו לקבל שמתא, ואם לא היה יוצא לא היה נכשל.

(ז) רש"י ד"ה **מחילות**, ועומדים על רגליהם והולכים במחילות. **והמהרש"א** (חידושי אגדות) כתב בשם **המדרש רבה** (צו ד"ה ה, ויקרא), דהם מתגלגלין במחילות לארץ ישראל, ובארץ ישראל הקב"ה נותן להם רוח חיים ועומדין. ובדעת רש"י כתב **הבן יהוידע**, דאמנם צדיקים גמורים עומדין על רגליהם. אבל שאר העם יתגלגלו עצמותיהם במחילות עד ארץ ישראל. וזהו שאומרים בתפילה "ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו", דהיינו עומדים כבר בחוץ לארץ ולא מתגלגלים במחילות. עוד כתב, דלכך נוהגים בחוץ לארץ לקבור ראשו למזרח ופניו למערב, להראות חוזק האמונה בתחיית המתים שיקומו וילכו לארץ ישראל, ושם מבצבצין ועולין. אבל בארץ ישראל עצמה אין להקפיד בזה כדאיתא **בבבא בתרא** (ק): דחופרין כוכין שלש מכאן ושלש מכאן ושתיים כנגדן.

(ח) גמ', **דברים בגו יודע היה יעקב וכו'.** **המהרש"א** (חידושי אגדות), הביא פירוש רש"י **בפירוש התורה** (בראשית מז, כט), דג' טעמים אמאי רצה יעקב לעלות ממצרים. א. דסופה להיות עפרה כנים. ב. משום צער גלגול מחילות. ג. שלא יעשוהו מצרים עבודה זרה. וביאר, דלרישא דקרא שאמר "אל נא תקברני במצרים" (בראשית מז, כט) אפשר לתת הטעמים דנגלה, שסופה להיות עפרה כנים, ושלא יעשו אותו המצרים עבודת כוכבים. אבל לסיפא דקרא (שם) "וקברתני בקברתם" מוכח, שהיה חש מלהיקבר גם בשאר ארצות, דליכא בהו חששא דכנים ועבודת כוכבים, והוא משום גלגול מחילות. וזה ביאור הגמ' ד"יש דברים בגו", דהיינו דבר פנימי ונסתר. וכן העלה שם שענין מחילות הוא סוד נסתר.

(ט) גמ', **אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו.** הקשה **הבן יהוידע**, הא איתא **לעיל** (עה.), דאחד שעולה מבבל לארץ ישראל, עדיף כמו שניים מארץ ישראל. ואמאי לא אמרו לו זאת, כדי שיעלה. ותירץ, דדוקא בלימוד העיון ובסברא עדיף העולה מבבל כתרי מארץ ישראל, אבל בדיוק בגירסא, שלא יהיה שיבוש. בני ארץ ישראל בקיאים טפי מבני בבל, ועל זה אמרו לו שיעלה וילמד מרבי יוחנן, ששמע הרבה שמועות מהתנאים, וגרסתו מדוייקת.

אבל נקרא אלקי הארץ על שם ארץ ישראל, כיון שהוא אלוקי ישראל, שהם בארץ. (על פי מה שביאר **הרמב"ן** בפירוש התורה ויקרא פ"ח כה) וקשיא לגמ', דבשלמא הא דתני "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה" דהיינו, אלקי הארץ. אבל הא דתני "הדר בחו"ל וכו'" לא יתכן בו לומר ש"דומה כאילו אין לו אלוה", כיון שנקרא נמי אלקי עולם. ומשני, דאזיל על האדם שאינו מקבל את הקב"ה לאלוק' אלא כעובד עבודת כוכבים כגויי הארצות עובדי עבודת כוכבים. **והבן יהוידע** תירץ, דבארץ ישראל אין התפילות עולות אל הקב"ה על ידי אמצעי כבחוצה לארץ, ואמר כאילו עובד עבודה זרה, משום דאין מכבודן של ישראל שתפילותיהן יעלו על ידי אמצעי. **ובהגהות הרצ"ה ברלין** הביא דיש גורסים בתירוץ הגמ', "כל היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ", דהיינו דמשני, דלא כל הדר בחוץ לארץ אלא דוקא כל היוצא.

דף קיא ע"א

(א) גמ', **ור' זירא ההוא בכלי שרת כתיב וכו' ורב יהודה כתיב קרא אחרינא וכו' ור' זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי וכו'.** הקשה **בעיון יעקב** איך פסק **הרמב"ם** (פ"ה ממלכים ה"ב) דכשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר "בבלה יובאו ושמה יהיו" [ועיין לקמן אות ג']. הא דברי ר' יהודה נדחו בסוגיין. ותירץ, דכיון דלסתמא דש"ס **בברכות** (כד: ושבת (מא.)), רב יהודה יליף מהאי קרא "דבבלה יובאו ושם יהיו" מוכח דבאמת מהאי קרא יליף. וביאר, דאף דהוכיח ר' זירא דהאי קרא בכלי שרת כתיב, מכל מקום ר' יהודה דריש דאף על ישראל נאמר, מיתורא. דהוי מצי למכתב "בבלה יובאו עד יום פקדי", ומהא דכתיב "ושמה יהיו" יליף לה.

(ב) רש"י ד"ה **ושלא ירחקו את הקץ**, בעונם. כתב **הבן יהוידע**, דמשמע שהשביעם שלא יחטאו כי בחטאם יעכבו את הגאולה. והקשה דאין משביעים על כך. ועוד, דלא הוה ליה למימר שמרחיק הקץ, אלא הגאולה. ולכך ביאר, דעם ישראל נשתעבדו במצרים מאתיים ועשר שנים, במקום ארבע מאות שנה, ונשאר להם להשלים שעבוד מאה ותשעים שנה כמנין קץ". ואם יעשו עוונות ישתעבדו בהם הגויים בעבור כפרת עוונותם, ולא ישתעבדו בהם להשלים את המאה ותשעים שנה שנשאר.

(ג) רש"י ד"ה **כך אסור לצאת מבבל**, לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד. ועיין לעיל אות א' דברי **הרמב"ם** (פ"ה ממלכים ה"ב) וביאר **הכסף משנה** (שם), דמה שכתב הרמב"ם ל"שאר ארצות" ארץ ישראל בכלל. וביאר **הלחם משנה** דרש"י והרמב"ם פליגי, דלרש"י ביאור הקרא "דושמה יהיו" אתי לומר שלא יעלו חזרה לארץ ישראל, הלכך בעי ליתן טעמא אחרינא לאיסור העציאה לשאר ארצות. אבל להרמב"ם כוונת הפסוק דלא יצאו אף לשאר ארצות. והקשה לשיטת הרמב"ם, מדוע חילק רבי יהודה את דבריו לשניים, א. "כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה", ב. דאסור לצאת מבבל לשאר ארצות.

(ד) גמ', **כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון.** **הפני יהושע** העיר, אם כן היאך גלו משום שחטאו. וביאר, דמיידי דווקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל שהיא מקום קדושה, ועל מנת שתגין עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא. ומשום הכי אף אם **לפעמים** חטא, אפילו

דף קיא ע"ב

(ו) גמ', כי טל אורות טליך. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דנמשלה התורה לטל, כמו שהטל אינו פוסק לעולם אף התורה הברכה שלה אינה פוסקת לעולם. ובהגהות המהרש"ם ביאר, דהקב"ה מחיה מתים לעתיד לבא בטל, כדאיתא בבבא מציעא (פה:). וכל המשתמש באור התורה אור התורה מחייהו על ידי הטל.

(יא) גמ', אמר לו רבי מצאתי להן תקנה וכו'. ביאר בשו"ת בית הלוי (בהקדמה), דלהוה אמינא אין תחיה לעמי הארץ, משום דאף לתלמידי חכמים עיקר השכר הוא לנשמה, אלא דהגוף זוכה משום דשימש את הנשמה והווי תשמישי קדושה, מה שאין כן בעמי הארץ דהוי תשמיש דתשמיש, ומה שהם מקיימים מצוות הוי גופם תשמיש מצוה דנורקין. אבל למסקנא יליף מ"ואתם הדבקים" (דברים ד, ד) דגוף התלמיד חכם הוי קדושה בעצם, ולכך עם הארץ המשמשו, מיחשב תשמיש קדושה, ולא תשמיש דתשמיש.

(יב) גמ', והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו. הקשה האהבת איתן (בעין יעקב), אם כן היאך איתא בחולין (מד:): דרבי אלעזר לא רצה להנות מבית הנשיא, משום דסבר שונא מתנות יחיה. ותיירץ, דאפשר דמהנה היינו המלוה לו מעות לעסוק בהן. ועוד יש ליישב, דדוקא מבית הנשיא לא רצה לקבל כיון שהיו תלמידי חכמים, אבל מעמי הארץ קיבל.

(יג) גמ', עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), היכן מוזכר או מרומז בקרא ד"יהי פסת בר בארץ" (תהלים עב, טז), דקל. ועוד, דאין דרכו של דקל להתמר בראש הרים. ותיירץ, דכוונת הגמ', דאף שדרך הדקל לגדול בבקעה, הוא מתמר ועולה על ראש ההרים, וכן החיטה שתגדל בבקעה תעלה על ראש הרים כדקל.

(יד) גמ', ומשרה את סלתה וכו' וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. הקשה הבן יהוידע, כיון דאמרינן שתוציא הארץ גלוסקאות, מאי טעמא בעינן שתוציא הארץ אף סולת, מאחר שיש להם לחם גמור. ותיירץ, דצריך להסולת בשביל מיני תבשילים ומעדנים שמערבים בהם קמח סולת.

(טו) גמ', עתידה חטה שתהא כשתי כליות וכו'. הקשה הבן יהוידע, מדוע דימו לשתי כליות, ולא לעצם אחת גדולה כשתי כליות. ותיירץ, דהקטטה סדוקה, וכשהיא גדולה נדמית בזה כשתי כליות, ונקט כליות משום דחטא אדם הראשון היה בחטא, והכליות יועצות לאדם. של ימין לטובה, ושל שמאל לרעה. ולעתיד לבא שתי הכליות ייעצו לטובה.

(טז) גמ', טוב המלובין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב. ביאר העיני יצחק (על העין יעקב), דטבע החלב שהוא מקרר ומועיל לחולי חום, והיינו דטוב המקרר את האדם המודאג והמצטער על ידי שמראה לו פנים מאירות, מהמשקהו חלב על מנת לקררו.

(יז) גמ', לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי וכו'. ביאר העין יוסף, דבחלק של ציפורי יש יותר זבת חלב ודבש מבשאר חלקי ארץ ישראל, משום דבצפורי היו מאחרין ביציאת השבת, ואיתא בזהר דיורדי גהינם מברכים הברכות האמורות בותן לך וכו' מטל השמים ומשמני הארץ, למי שמאחר להוציא את השבת.

דף קיב ע"א

(א) גמ', כ"ב פורסי אורכא ופותיא שיתא פרסי. ביאר הבן יהוידע, דזכו לזבת חלב ודבש בזכות התורה. והרמז בזה, דאורכא כ"ב כנגד כ"ב אותיות התורה דהיינו תורה שבכתב, ורחבה שש פרסאות כנגד ששה סדרי משנה, דהיינו תורה שבעל פה.

(ב) גמ', ונתנו לפני בהמתן שליש. כתב הגרא"מ הורוויץ, דסוגיין דלא כרב הונא בתענית (כ:), דסובר דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה. נולדבריו יש לומר, דמה שהשו"ע לא הביא הלכה זו, היינו משום שפוסק כסוגיין. אמנם המגן אברהם (סי' קע"א פסק כן להלכה. ולכאורה יש לישב על פי מה שביאר רש"י בתענית (שם) בר"ה אין מאכילין, שהטעם שאסור להאכיל לבהמה שנראה כבועט בטובה. ואם כן בגוונא שיהיה ריבוי וניכר, ואם לא יאכלו יורק, אין זה מבעט בטובה. ועוד, לפי מה שפירש רש"י שם, שהתורה חסה על ממונם של ישראל, בגוונא דידן לא שייך. (מ.פ.)

(ג) גמ', בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה חמשת ריבוא כורין וכו'. כתב הפני יהושע, דאין לתמוה איך יתכן שמקום קטן כל כך יעשה שיעור גדול כל כך, דהרי מבואר לעיל (קיא:): דעתידה חטה שתתמר כדקל, ולכן מקום קטן מחזיק מדה מרובה.

(ד) גמ', שם. הקשה הפני יהושע, מדוע נתנו שיעור לברכה שתהיה בארץ ישראל הרי אין קצבה לברכות ה'. ותיירץ, דמשמע לגמ' דקרא ד"וירע יצחק וגו'" לא נכתב אלא משום מעשה אבות סימן לבנים, לרמז שיעור הברכה. ואדרבא, דכיון שהטעימו הקב"ה ליצחק מעין עולם הבא. משמע דשיעור זה גם לעולם הבא.

(ה) רש"י ד"ה אני ראיתי בבקעת בין שאן, שהיא משאר ארצות. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דרבי מאיר לשיטתו, דאמרינן בחולין (ו:): רבי מאיר אכל ירק בבית שאן, ומשום כך התיר רבי את בית שאן.

(ו) רש"י ד"ה על אחת משבעה, ובמקום שאינו טרשים כחברון יש להוסיף עד חמש מאות. ביאר הבן יהוידע, דהטעם דהוסיפו הכא עשר מחמש מאות, משום דשיעור תרומה הוי אחד מחמישים.

(ז) גמ', אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן וכו'. הקשה הבן יהוידע, למה הוצרך לפרש כאן קלות הצבי, הא סגי למימר, אי מה צבי זה אין בשרו שמן, אף ארץ ישראל אין פירותיה שמנים. עוד הקשה בשם המהר"ם שיף, מדוע לא הקשו כן ללישנא קמא דאמרו מה צבי אין עורו מחזיק את בשרו. ותיירץ הבן יהוידע, דחדא מתרצא בחברתה, דהטעם דאין בשר הצבי שמן מפני שהוא קל ורץ ומתניגע הרבה תמיד. ומשום הכי אמר, אי מה צבי זה קל, ומחמת קלותו רץ הרבה ויגע, והיא הסיבה שאין בשרו שמן. אף ארץ ישראל מה שהיא קלה לבשל פירותיה, הוא הסיבה שיכחיש חילה, ולא יהיו פירותיה שמנים. וכל זה לא שייך לענין מה שאין עור הצבי מחזיק את בשרו.

(ח) גמ', והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא וכו'. כתב העיני יעקב, דלפי זה יש לבאר דמשה רבינו בקש להיכנס לארץ ישראל כדי שלא יחשדוהו דהוא חוזה שוא. ועוד כתב בשם הילקוט שמעוני, דבקש משה "אעברה נא" שרצה לעבר את השנים. עוד כתב בשם המגלה עמוקות, דכשאמר לו

בזוהי. ולכך פירש, דכשהגויים מעלילים עלילות על יהודי, בתחילה הם שולחים אנשים לקחת על ידם שוחד מהיהודי כדי לפטרו, ואחר שנתן את השוחד הם יוצרים לו עלילה חדשה מחמת ששמעו שנתן שוחד, ועל זה צריך לתת עוד שוחד כדי להנצל.

(יא) תוס' ד"ה עתידין, לפי שרוצה לסיים בדבר טוב. והמהרש"א (חידושי אגדות) כתב לולי דבריהם, דנקט ליה משום דאף זה סימן לדור שבן דוד בא, כמו שנאמר (יחזקאל לו, ח) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאנו לעמי ישראל כי קרבו לבא", דהיינו שכל עצי ההרים ואף אילנות סרק יתנו פירות, וכדאיתא בסנהדרין (צח.). ועוד פירש, דבין הכא ובין התם משמע ליה דבאילן סרק איירי. מדכתיב בהו החידוש של נשיאת פרי. דהיינו אף אילן סרק דלפי טבעו אין ראוי לגדל פרי, ישא פרי. והוא סימן לדור שבן דוד בא, במהרה בימינו אמן סלה.

ה' "רב לך" הסמיכו למשה, דאף דרצה להנצל מג' העונשים של הנביאים חוזים שוא המובאים בסוגיין, לא זכה אלא לסמיכה.

(ט) תוס' ד"ה מנשק, בתוה"ד, ותימה וכו'. הרמב"ן בגיטין (ב. בהשמטות). תירץ, דאפשר דר' אבא סובר דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, מה שאין כן לענין גיטין כיון דלא כבשום אינם בקיאים לשמה ואין עדים מצויין לקיימו. אי נמי, סבירא ליה דלא קדשה לעתיד לבא, ומכל מקום חביבא ליה לענין תרומות ומעשרות, דהא לכולי עלמא ארץ ישראל עומדת בחיבתה ובקדושתה לענין לדור בה.

דף קיב ע"ב

(י) גמ', תני רב יוסף בזווי ובזווי דבזווי. פירש רש"י ד"ה בזווי, שוללים אחר שוללים. והקשה הבן יהודע, דאם כן הוה ליה למימר בזווי בתר

הדרן עלך שני דייני וסליקא לן מסכת כתובות

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרן היוממי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היוממי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנרב עבדו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>